

BIBLIION

"HABENT
SUA
FATA
LIBELLI"

REVISTĂ A BIBLIOTECII JUDEȚENE "IOAN N. ROMAN" CONSTANȚA

NR. 2, 2010

SERIE NOUĂ

APARE SEMESTRIAL

MOMENTE DIN ISTORICUL BIBLIOTECII JUDEȚENE CONSTANȚA

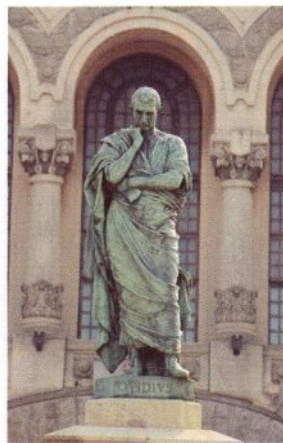
Situația provinciei istorice Dobrogea este diferită de a Vechiului Regat întrucât reintegrarea sa în spațiul românesc începând cu 1878 a însemnat și înființarea unor instituții de cultură mult mai târziu, ca un efort de sincronizare a vieții sociale și culturale cu aceea a României la acea dată.

Dacă în celelalte provincii istorice existaseră cabinete de lectură pe lângă librării, încă de la începutul secolului al 19-lea, în micile orașe ale Dobrogei realitatea era cu totul diferită.

Anterior, în Dobrogea existase o intensă circulație a cărții românești cu caracter religios, precum și a cărților populare, ca singure „activități culturale și educaționale” care ar putea conta în evoluția spirituală a acestei provincii.

În 1897, se înființa la Constanța Cercul literar „Ovidiu”, ca inițiativă a unui grup de intelectuali, sub conducerea poetului și publicistului Petru Vulcan. Acesta venise în Kustendge (numele orașului Constanța sub administrația otomană), într-o vreme în care situația economică mai degrabă precară și interesele preponderent comerciale ale locuitorilor constituiau reale dificultăți în dezvoltarea unei vieți culturale. În calitate de funcționar al Prefecturii, dorea să participe la ridicarea culturală a acestei modeste așezări – port, cât și a întregii Dobroge. „*Biblioteca universală de la izvoarele căreia se pot adăpa toți cei prezenți și viitori, prin organizarea de conferințe pentru cei care nu avut fericirea să fie în contact zilnic cu știința, fondarea unei școli pentru adulți, fondarea unei reviste literare*” despre care vorbea Petru Vulcan reprezenta aducerea în comunitate a unui complex de activități culturale în centrul cărora se aflau biblioteca și implicit lectura publică și în care erau atrase categorii largi de cetățeni ai orașului.

Instituția bibliotecară s-a deschis la 8 septembrie 1898, volumele erau catalogate și așezate pe categorii, iar documentele vremii arată că au existat în această bibliotecă aproximativ 3000 de împrumuturi la domiciliu și consultații la sediu. Noțiunea de *cititor* își intrase cu adevărat în drepturi, iar colecțiile erau comunicate pe cele două canale clasice, și astăzi larg utilizate. În plan național, inițiativa lui Petru Vulcan avea intense conotații patriotice; în consiliul permanent erau cooptați în calitate de membri de onoare mari intelectuali ai vremii,

între care numim pe : I.L. Caragiale, Spiru Haret, B.P. Hașdeu, Ioan Kalinderu, membru al Academiei Române, Grigore Tocilescu, V. A. Urechia.

Din pricina unor neînțelegeri ale membrilor Cercului literar „Ovidiu”, dar și din motive financiare, inițiativa și-a pierdut suflul și biblioteca s-a închis.

La începutul secolului al 20-lea, la Constanța, în Dobrogea, în general, o seamă de încercări de revigorare a lecturii publice și-au găsit împlinirea în cercurile de lectură, casele de citire și ateneele populare, ca exemplu Cercul de lectură „Cultura”, sub conducerea pictorului Marius Bunescu, în 1904. Accesul era limitat de apartenența la Cercul literar.

„*Despărțământul Constanța*” al „*Astrei*” iniția „*Cartea sub icoană*” pentru mediul rural și astfel accesul la carte avea un aspect mult mai democratic, prin atragerea la lectură a unor categorii sociale neglijate.

De altfel, înființarea și a altor biblioteci specializate la Constanța între care menționăm pe cele aparținând Camerei de Comerț, Tribunalului, marinarilor, lucrătorilor feroviari demonstrează cel puțin două aspecte: necesitatea lecturii într-un cadru organizat a unor categorii profesionale, precum și dorința de informare în domeniu.

Apariția în 1925 la Constanța a Casei de Citire „*Ion Creangă*” era apreciată ca „*o revelație pentru toți aceia care erau obișnuiți să vadă în umilul hamal o brută fără suflet și fără*

conștiință”. Interpretând în manieră contemporană informația de presă, apreciem că era o inițiativă de atragere la lectură a unor categorii sociale recunoscute la acea dată ca nonutilizatori. Inițiative ale unor intelectuali de a fonda biblioteci destinate ucenicilor, meseriașilor, în general, aduceau în prim plan ridicarea spirituală prin lectură.

Categoriile sociale mai sus-amintite optau pentru biblioteci ca alternativă de *loisir*, dar și pentru informare deoarece casele de citire aveau în colecțiile lor : dicționare, lucrări de popularizare a științei, manuale utile în diferite domenii.

Importanța acestor gesturi culturale se găsește în mod hotărâtor în crearea de public pentru lectură și pentru instituția bibliotecară, în general.

Ministerul Instrucțiunii Publice și Culturii Naționale condus la acea vreme de Nicolae Iorga solicită Primăriei Constanța prin adresa din 9 iulie 1931 prin care solicită „*înființarea unei biblioteci comunale înzestrată cât mai puternic cu tot felul de publicațiuni, de care să se poată folosi de la umilul absolvent de curs primar la intelectualul cel mai recunoscut*”.

La convocarea Primăriei au răspuns personalitățile culturale ale orașului, care au decis în reuniunea din 19 iulie a aceluiași an deschiderea unei biblioteci publice, alegându-se ca model biblioteca Vinohrady din Praga. Instituția bibliotecară nu avea un local propriu, fondurile fiind insuficiente. În 1933, Primăria închiriaza casele lui Ioan N. Roman, avocat, om politic, scriitor, publicist dobrogean, cu scopul de a îmbunătăți condițiile lecturii publice în Constanța.

Regulamentul intern de funcționare al Bibliotecii Municipiului Constanța, din 18 noiembrie 1942 preciza condițiile de funcționare ale tuturor secțiilor: biblioteca de împrumut, biblioteca centrală, pinacoteca și secția de stampe și documente, precum și serviciile oferite: comunicarea colecțiilor la sediu și împrumut la domiciliu.

Biblioteca a trecut printr-o perioadă extrem de dificilă în timpul celui de-al doilea Război Mondial, dar și-a reluat activitatea în 1946 sub numele de Biblioteca Regională Dobrogea.

Corina Apostoleanu

• BIBLIOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE INFORMĂRII •

ISTORIA BIBLIOTECII PUBLICE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC ÎNCEPUTURILE

Pentru a avea o imagine asupra evoluției termenului de *bibliotecă publică* așa cum a fost utilizat în spațiul românesc, de-a lungul timpului, vom menționa câteva momente importante din evoluția legislației specifice.

Și în Țările Române, asemeni celorlalte state europene, cele mai vechi biblioteci atestate sunt cele din mănăstiri, care dețineau cu precădere cărți de cult sau cu tematică religioasă.

Bibliotecile personale aparținând marilor personalități culturale sau domnitorilor din secolele XVI-XVII erau faimoase mai cu seamă prin raritatea, calitatea și prețiozitatea volumelor pe care adăposteau. Între numele adesea citate în acest context se numără : cronicarii Grigore Ureche și Miron Costin, cărturarul și traducătorul Udriște Năsturel, stolnicul Constantin Cantacuzino, domnitorii : Constantin Mavrocordat, Despot Vodă, Petru Cercel sau Constantin Brâncoveanu.

Dezvoltarea economică a Principatelor în decursul secolului al 18-lea care a atras după sine și o dezvoltare culturală, în congruență cu influența iluministă manifestată prin intermediul absolvenților de studii în țările occidentale au creat condițiile apariției de societăți culturale, muzee, teatre, cărora li se vor adăuga în scurt timp și bibliotecile.

„Instrucția publică”, în cadrul căreia un rol important îl are învățământul în limba națională, promovat de Gheorghe Asachi la Iași și Gheorghe Lazăr la București favorizează lectura și dezvoltarea cunoașterii, în toate straturile sociale.

În Țara Românească apare în 1818 cea dintâi tipografie particulară, aparținând dr. Constantin Caracăș Caracăș, stolnicului Răducanu Clinceanu și lui Dumitrache Topliceanu, iar în Moldova, Gheorghe Asachi are o tipografie pe la 1830, urmat de Mihail Kogălniceanu, la 1840.

Librăriile și tipografiile încep să emită cataloage care dovedesc o spore a precedentului circulației cărții.

În Codul Calimah, de la 1 iulie 1817, se vorbește despre darea în stăpânire a bibliotecilor, alături de alte instituții : „școli, spitale, orfanotrofile (case pentru creșterea sărimanilor) și celelalte ; moșteniri fideicomisarie ; întrebuițarea unei biblioteci”¹.

Regulamentul Organic al Valahiei din 1 iulie 1831 menționează în articolul 65, la pagina 13, la capitolul dedicat Cheltuielilor Statului și : „Ținerea Școalelor publice în capitală și în celelalte orașe ale Principatului, a Tipografii, a Bibliotecii”².

În anul 1831, generalul Kiseleff solicită Eforiei Școalelor să alcătuiască un regulament destinat învățământului de toate gradele, care a fost aplicat începând cu 1833. Regulamentul cuprindea patru capitole referitoare la biblioteci.

Paul Oprescu, autorul articolului „Înființarea și dezvoltarea bibliotecilor publice românești în epoca Regulamentului organic”, apărut în „Studii și cercetări de bibliologie, I, 1955, consideră că : „Aceste patru articole, 246-249, din Regulamentul Școalelor, alcătuiesc prima dispozițiune legislativă din țara noastră privind bibliotecile publice” (p. 47).

Mențiunea expresă din Codul Calimah, anterior citat, ne determină să considerăm anterioară legiferarea existenței unei instituții de tip *bibliotecă publică* în Țara Românească.

Același autor, Paul Oprescu vorbește în continuare despre Biblioteca Colegiului „Sf Sava”, care, în acord cu aceste dispoziții legale devine bibliotecă de rang național și în baza căreia se înființează biblioteca centrală a statului în 1864.

Un moment important al dezvoltării acestei biblioteci, strâns legat de al evoluției bibliotecii publice din România îl constituie deschiderea sălii de lectură pentru public, în 1838; regulamentul era strict, niciun document de bibliotecă nu putea fi împrumutat ; în sală, puteau fi citite : cărți, periodice și lucrări de referință.

Motivele interdicției de comunicare a documentelor la domiciliu erau exprimate cât se poate de clar de Eforia școalelor care administra biblioteca : „Eforia luând în băgare de seamă că biblioteca numai atunci se va putea păstra, când nu se vor da nimănui afară din bibliotecă, pentru că de se vor da cărți și pă afară nu numai că persoanele care vor veni să citească aceste cărți în bibliotecă vor fi lipsiți multă vreme de citirea lor, ci încă acele cărți aruncate pe fie unde, se vor dărăpăna mai mult și poate se vor pierde de tot, rămânând a intra bibliotecarii în judecată cu peroanele însemnate pentru plata câmbor răsuse”³.

Regulamentul Organic al Moldovei de 1 ianuarie 1832 menționează termenul exact de *bibliotecă publică*, în articolul 74, pct. 12 : „Cheltuielile de piste an a Statului s-au așezat precum urmează : „Ținerea școalelor publice în capitalie și în celelalte orașe de căpetenie, precum și pentru o tipografie și o bibliotecă publică”⁴.

Biblioteca trebuia să se înființeze pe lângă Academia Mihăileană, inițiată de domnitorul Mihail Sturza și inaugurată în 1835. Articolul 225 ale aceleiași legi aduce precizări referitoare la dreptul de depozit legal al bibliotecii : „se va face orânduială ca autorul sau editorul ce va publica vreo carte în prințipat să fie dator a da cinci exemplare pentru biblioteca publică”⁵. Același regim îl avea și presa, astfel că : „redactorii gazetelor și altor lucrări periodice vor da numai câte un exemplar”⁶.

Inaugurarea sălii de lectură a avut loc pe 23 noiembrie 1841.

Regulamentul de funcționare cuprindea aceleași reguli stricte de utilizare a sălii de lectură, subliniind grija pentru carte pe care trebuie să o aibă atât cititorii cât și personalul bibliotecii.

Așezământul traversează perioade mai mult sau mai puțin faste, în anii 1850, iar în 1860 Academia Mihăileană devine Universitatea din Iași și bibliotecii i se adaugă numele „Ulpiu”.

După cum este cunoscut, Eugen Lovinescu ia în discuție problema împrumuturilor românești din civilizația apuseană. Astfel, criticul afirmă : „Afirmarea valorii instituțiilor ca principiu al progresului social este formula însăși a raționalismului și, în genere, a cugetării

*sociologice a veacului al 18-lea cu adânci repercusiuni și asupra veacului al 19-lea”*⁷.

Societatea românească era în momentul jumătății de secol al 19-lea în situația de a prelua exemple de instituții înființate în vestul Europei, de a aduce legislația la nivelul țărilor occidentale cu care era în contact și către care privea cu maximum de interes și apreciere.

Astfel că, la 28 octombrie 1864, Parlamentul elaborează *Regulamentul pentru bibliotecile publice*, unde, la art. 1, sunt numite cele trei tipuri de structuri infodocumentare recunoscute oficial : a. biblioteci didactice speciale ; b. biblioteci comunale ; c. biblioteci publice centrale⁸. În interiorul legii însă, la pct. b, se folosește termenul de „biblioteci populare” care sunt înființate de „consiliile comunale urbane și treptat cele rurale”⁹.

Întrucât, la momentul elaborării legislației, bibliotecile și muzeele erau considerate instituții de cultură a căror activitate avea numeroase puncte comune, la art. 6 se arată : „pe lângă aceste biblioteci comunale se vor aduna toate obiectele antice ce s-ar afla în județ, precum : medalii, monede, sigilii vechi, oseminte antedehriene, astfel că încetul cu încetul să se poată forma mici muzee de curiosități și anticități”¹⁰.

În prezent, literatura de specialitate, dar și practica bibliotecilor publice din Marea Britanie consideră că o metodă de atragere a publicului școlar, în special, este colecția de artefacte, necesară unei mai bune înțelegeri a comunităților, în condiții de multiculturalitate și pluritate etnică ; în plus, aceste colecții contribuie la acțiunea de conservare a trecutului localității sau zonei respective.

Revenind la actul legislativ de la 1864, acesta cuprinde și reglementări cu privire la : bibliotecile centrale, atribuțiile bibliotecarilor, cataloage, registre de inventar, sălile de lectură și lectori.

Dacă în Regulamentul Academiei Mihăilene era exclus împrumutul la domiciliu, Legea de la 1864 era mai concesivă, în sensul în care volumele și obiectele care aparțineau bibliotecii puteau fi „date afară din sala de lectură”, cu condiția autorizării de către comitetul bibliotecii și aceasta „numai în favoarea :

- a) Donatorilor bibliotecii trecuți în cartea de aur
  - b) În favoarea profesorilor publici
  - c) În favoarea acelor ce-și vor depune mai dinainte prețul opereii împrumutate
- NB Sub niciun cuvânt cărțile împrumutate nu vor sta afară peste o lună de zile”¹¹.

În 10 decembrie același an, 1864, Parlamentul emitea Regulamentul pentru Muzeul de Antichități care era separat de Biblioteca Centrală, „acolo unde secțiunea antichităților și a rarităților înființată pe lângă acea bibliotecă /.../ a luat o dezvoltare și o importanță mai mare încât să nu mai poată fi dirijată tot de personalul bibliotecilor”¹²

(continuare în pag. 3)

(continuare din pag. 2)

Lectura publică era acoperită în epocă și de cabinetele de lectură organizate pe lângă librării. Cărțile se împrumutau contra unei taxe lunare sau anuale¹³. Librăriile au tipărit cataloage, în limba franceză la început, pentru a informa și atrage la lectură cititorii.

Astăzi, aceste cataloage organizate alfabetic constituie documente care atestă circulația cărții într-o anumită perioadă în Muntenia sau Moldova. Ele includeau: autorul, titlul, locul de tipărire și anul, date bibliografice absolut necesare recunoașterii unei lucrări. Cabinete de lectură cu renume în epocă sunt ale lui: Walbaum și Weisse, librari ai Curții, care înființaseră prima librărie din Țara Românească în 1826 și de la care s-a păstrat primul catalog de la 1838, în care se regăsesc peste 1028 de titluri; C.A. Rosetti și Winterhalder în București, în 1846 și, respectiv la Iași, primul cabinet de la 1830, la librăria lui Ioan Bogusz, urmat de cabinetul lui Adolphe Henning, în 1840.¹⁴

Apariția și dezvoltarea bibliotecilor publice au făcut să înceteze apariția de cataloage după 1858. Barbu Theodorescu consideră că există și alte motive între care: „*Tinerii cărțurari se duceau tot mai des la Paris, de unde își aduceau singuri cărțile de care aveau nevoie*. În aceeași perioadă iau ființă societăți academice, precum: Ateneul Român, Academia Română, „Junimea literară”, care își aveau bibliotecile lor. Publicul citea tot mai mult cărțile și revistele românești”¹⁵.

Cabinetele de lectură și activitatea lor de tipărire de cataloage au acoperit pe o perioadă de treizeci de ani activități specifice unei biblioteci publice.

Întrucât în spațiul rural, școala era una dintre sursele de instrucție și educație, Ministerul Instrucțiunii Publice prevedea prin Deciziunea nr. 78677 din 28 noiembrie 1898 înființarea a 320 de biblioteci populare pe lângă școlile rurale, câte 10 în fiecare județ¹⁶. Ministerul avea în vedere prin acest gest educațional și cultural: „*întinderea cunoștințelor uzuale*”, ale cunoscătorilor de carte, precum și „*de-ai pune în stare să deslege probleme de care se izbesc în calea vieții lor, în fine de a le deschide sufletul pentru frumos, bine și adevăr*” Ministerul indica și fondul de carte obligatoriu pentru bibliotecă, care cuprindea: literatură, folclor, istorie, alături de care: noțiuni de viticultură, științe, în general, agricultură, pomicultură, ținând cont de ocupațiile cele mai importante ale locuitorilor satelor.

În general, toate societățile și asociațiile culturale înființate la sfârșitul secolului al 19-lea și începutul secolului al 20-lea aveau între scopurile lor și înființarea de biblioteci publice, respectiv, promovarea cititului.

Dintre aceste societăți culturale, menționăm:

– „*Asociațiunea pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*”, fondată în anul 1899, al cărei regulament se referă atât la bibliotecă stabilă cât și la bibliotecă ambulante¹⁷.

Ideea de crea un itinerariu al serviciilor este foarte modernă și presupune o utilizare a resurselor financiare cât mai bine în folosul cât mai multor utilizatori.

Actul de constituire are în vedere și reglementarea termenilor de împrumut, foarte apropiați de cei actuali, astfel un volum se împrumută pentru 14 zile.

– Biblioteca Populară „*Petre Armanca*” din Brăila înființată în 1900, ce avea drept scop „*răspândirea culturii în popor, în cercuri cât mai largi*”¹⁸

Utilizarea bibliotecii și a sălii de lectură a „*Asociațiunii pentru Literatura Română și*

Cultura Poporului Român” din 8 februarie 1913 menționează două tipuri de servicii pentru publicul cititor și anume: a. „*cetirea cărților în sala de lectură*”. b. *împrumutarea lor acasă*”. Se practica și rezervarea volumelor: „*pentru înlesnirea căutării cărților se va așeza la ușa localului bibliotecii o cutie, în care cetitorii pot aviza de mainainte pe bibliotecar, printr-un bilet subscris, ce carte doresc de a li se pune la dispoziție la orele de lectură prescrise*”¹⁹.

– Societatea Culturală „*I.G. Bibicescu*” din Turnu-Severin, înființată în anul 1921, care avea rolul de a „*dota cu cărți și reviste noi bibliotecă*” oferită de donatorul cu același nume și pusă la îndemâna cititorilor cu titlu de gratuitate. Biblioteca se adresa severinenilor, bănașenilor și chiar românilor de peste Dunăre. Statutul acesteia este extrem de cuprinzător: biblioteci populare se înființau în diferite localități din ținuturile alipite și chiar pentru românii din Peninsula Balcanică. Aceste așezăminte ofereau lectură la

ca 1820

Legea pentru Casa Culturii Poporului din 3 noiembrie 1921 își propunea înființarea unei instituții care: „*să trezească și dezvolte gustul de citire în popor, sporind cunoștințele oamenilor despre lucruri și fapte, să înobileze, să înalțe viața, să formeze gustul pentru frumos al poporului*”. Actul legislativ prevedea întemeierea de câmine culturale în mediul rural care, la rândul lor, să înființeze: „*case de citire, biblioteci, muzee locale, depozite de carte și reviste, șezători cu conferințe, citire, sfaturi, comunicări de fapte pilduitoare din toată lumea, muzică, cinematograf, jocuri, lucru etc*”²¹.

Apariția acestei legi era generată de ideile sociologului Dimitrie Gusti de a se crea instituții specializate care să conducă și să îndrume cultura, după Marea Unire din 1918, în cadrul preocupărilor sale atât pentru „*cultura superioară*” cât și pentru „*cultura poporului*”

Cercetările de teren îi confirmaseră inexistența unei culturi unitare, și influențe divergente în fiecare provincie: germană în Transilvania, franceză în Țara Românească și rusă în Basarabia²². După cum arată Mircea Vulcănescu, încă din 1912, sociologul formulase un memoriu în care argumenta necesitatea reorganizării Bibliotecii Facultății de Litere din universitatea ieșeană, conform unui plan pe care îl însoțise cu numeroase anexe.²³

În același context, D. Gusti arăta: „*Răspândirea culturii în popor se face prin societățile culturale cu ajutorul formelor de activitate create de ele sau puse la îndemână de*

Stat, de comune sau de alte colectivități, ca bibliotecile, muzeele, teatrele, câmpurile de sport. În fiecare comună lucrează o societate culturală, care de cele mai multe ori va fi filiala unei societăți mari regionale.”²⁴

Cercetătorul insistă asupra conjugării eforturilor de eliminare a analfabetismului și cu ajutorul instituțiilor de cultură, între care bibliotecile publice ocupă un loc important: „*Cultura minții se îndreaptă către puterile și trebuințele intelectuale și stă mai cu seamă în legătură cu școala pe care o întregeste și o duce mai departe. Dintre mijloacele ei fac parte școala specială însăși, cum ar fi școala superioară țărănească sau școala de bibliotecari, conferințele, cursurile, biblioteca populară, publicațiile de tot felul, congresele și manifestările culturale colective. Dintre problemele fundamentale ale culturii noastre populare, analfabetismul nu se poate rezolva fără ajutorul societății, oricât de bine ar fi organizat învățământul.*”²⁵

Proiectul din 1920 al Casei Culturii Poporului nu s-a materializat. Cu toate acestea, Dimitrie Gusti a continuat să susțină înființarea de instituții menite să participe la „*unificarea sufletească a națiunii românești robită de culturi divergente, până la Unire*”²⁶.

Note:

¹ Codul Calimah, 1 iulie 1817. Ediție critică. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, p. 255, 425.

² Codul fusese promulgat la această dată, dar tipărirea lui în limba română a avut loc abia în 1833 (n.n.)

³ Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei. București: Întreprinderile Eminescu, 1944, p. 16-17 apud MĂTUȘOIU Constantin; DINU, Mihaela-Helene. *Istoria bibliotecilor din România în legi și documente*. Vol 1 (1817-1944). Constanța: Ex Ponto, p. 22.

⁴ OPRESCU, Paul, *Op. Cit.*, p. 50

⁵ MĂTUȘOIU, Constantin; DINU, Mihaela-Helene. *Op. Cit. Vol I*, p. 23

⁶ OPRESCU, Paul, *Op. Cit.*, p. 55

⁷ *idem*, p. 56

⁸ LOVINESCU, Eugen. *Istoria civilizației române moderne*. București: Minerva, 1997, p. 314

⁹ MĂTUȘOIU, Constantin; DINU, Mihaela-Helene. *Op. Cit. Vol I*, p. 49

¹⁰ *ibidem*

¹¹ *ibidem*

¹² *idem*, p. 54

¹³ *idem*, p. 56

¹⁴ THEODORESCU, B. *Istoria bibliografiei române*. București: Fundația Regele Mihai I, 1945, p. 27

¹⁵ *idem*, p. 28

¹⁶ *idem*, p. 31

¹⁷ MĂTUȘOIU, Constantin; DINU, Mihaela-Helene. *Op. Cit. Vol I*, p. 102

¹⁸ *idem*, p. 104

¹⁹ *idem*, p. 123

²⁰ *idem*, p. 191

²¹ *idem*, p. 193

²² *idem*, p. 203

²³ VULCĂNESCU, Mircea. *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*. București: Eminescu, 1998, p. 104

²⁴ *ibidem*

²⁵ GUSTI, Dimitrie. *Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*. București: Fundația Regele Mihai I, 1945, p. 190

²⁶ GUSTI, Dimitrie. *Op. Cit.*, p. 193

²⁷ VULCĂNESCU, Mircea, *Op. Cit.*, p. 105

BIBLIOTECI TULCENE DIN TRECUT

Situat în nordul Dobrogei și fiind limitat la vest și la nord de Dunăre iar la est de Marea Neagră, personalitatea județului Tulcea este impusă nu numai de prezența munților tociți ai Dobrogei și a Deltei Dunării, ci și de trecutul istoric la gurile Dunării, trecut profund nefavorabil dezvoltării culturii atât de proprii Dobrogei. Cu toate acestea, izvoarele trecutului atestă faptul că primele mărturii de cultură românească au fost descoperite pe teritoriul Dobrogei: inscripții în limba străromână, urme de locuire ale purtătorilor culturii Gumelnița (2900-2200 î.e.n.).

Despre istoria județului Tulcea s-au scris multe pagini, dar mai puțin despre viața socio-culturală, despre lectura publică.

Pe firul istoriei, încercăm să ilustrăm treptele ce stau la temelia dezvoltării instituției noastre: înființarea primei biblioteci publice și evoluția ei de-a lungul timpului până în prezent.

Nevoia de carte, nevoia de cunoaștere și de informare, de evoluția culturii pe teritoriul județului nostru, a generat nevoia funcționării mai multor biblioteci de-a lungul timpului cu un scop bine definit acelor vremuri, acela de a permite lectura și înțelegerea problemelor comunităților individualizate din mediul rural și urban. Bibliotecile au funcționat și vor funcționa de-a lungul timpului pentru că informația trebuie să reziste, trebuie să fie oferită la momentul respectiv, să satisfacă nevoile de cunoaștere să fie stocată și prelucrată, într-o permanentă evoluție a evenimentelor și a culturii, aceasta fiind fără îndoială materia de bază a civilizației omenirii.

Pe firul istoriei, încercăm să ilustrăm treptele ce stau la temelia dezvoltării instituției noastre: înființarea primei biblioteci publice și evoluția ei de-a lungul timpului până în prezent.

Cea mai veche bibliotecă atestată documentar pe teritoriul județului Tulcea pare a fi fost **Biblioteca Seminarului Musulman din Babadag** – ce a funcționat la Babadag de la înființarea seminarului și până la 1900 lângă Moscheia-medresă.

O altă bibliotecă a cărei soartă este oarecum identică cu prima a fost **Biblioteca Prefecturii Județului Tulcea** – înființată probabil imediat după instaurarea administrației românești, ori în 1878 ori în 1879 fiind cu timpul îmbogățită din dispoziția onora dintre foștii prefecți ai județului, unii dintre ei nume

de rezonanță în cultura românească, cum ar fi poetul Ioan Nenițescu sau fostul socialist „generosul” I.C. Athanasiu.

O altă bibliotecă atestată documentar – **Biblioteca Liceului „Principele Carol”** – actualul liceu tulcean „Spiru Haret”. Înființată în același an cu liceul, în anul 1883, biblioteca se dezvoltă impetuos atât prin achiziții cât și din donații ajungând să dispună încă de la începuturile ei de un volum de carte destul de mare de aproximativ 2000 de volume. În unele informații date din anul 1924 regăsim această bibliotecă cu numele de biblioteca „Barbu Delavrancea” situată în incinta liceului „Principele Carol”, str. Carol, nr.3, iar la una din rubricile observații, o găsim ca bibliotecă publică particulară (informația găsită în f.3, D259/1924 – Fond Prefectură, Serv. Administrativ- Arhivele Naționale Tulcea).

O altă informație ne atestă faptul că pentru mărirea fondului de carte al bibliotecii, elevii care erau organizați într-o societate culturală cu numele „Panait Cerna”, organizau șezători literare și științifice, supravegheate de profesorii școlii, serbări publice, din fondurile cărora cumpărau cărți pentru mărirea și ținerea la curent a bibliotecii cu toate noutățile literare și științifice (f. 1-3, D 9/1929 – Fond Inspectoratul Școlar – Arhivele Statului Tulcea).

Din perioada anilor 1913-1941 găsim informații cu referire la existența Bibliotecii Comitetului școlar al Liceului de Băieți – Tulcea, înființat în 1913. **Biblioteca Comitetului Școlar a Liceului de Băieți – Tulcea** – a funcționat ca bibliotecă publică (f. 166-167, D25/1941 – Fond Prefectură, Serv. Administrativ).

Din perioada anilor 1919, avem informații cu privire la existența unei biblioteci ce a funcționat în cadrul Școlii Normale Dr. Angelescu – Tulcea. **Biblioteca Școlii Normale Dr. Angelescu** – Tulcea (Școala Normală de Învățători din Tulcea) – a fost înființată în anul 1919 datorită nevoilor culturale de după război. „Biblioteca pedagogică”, cum era numită, dispunea de 800 de volume. Majoritatea elevilor acestei școli erau organizați într-o Societate de lectură, Societatea „Alexandru Vlahuță”, ce dispunea și ea la rândul ei de o bibliotecă, **Biblioteca Societății de Lectură „Alexandru Vlahuță”** – cu un

fond de carte de 1500 de volume (f.1, INV.NR. 70 – Fond Școala Normală Dr. Angelescu).

Din perioada anilor 1928-1941, găsim informații referitoare la existența unei alte biblioteci, **Biblioteca Liceului de Fete „Pr. Ileana”** – ce a funcționat în cadrul acestui liceu. Una din informații ne atestă faptul că această bibliotecă deținea 10 Monografii ale Orașului Tulcea, de T. Voicu, B. Cotovu, P. Constantinescu, donații din partea Primăriei Comunei Urbane Tulcea – Serv. Administrativ cu ocazia comemorării semicentenarului Dobrogei (f. 17, D 313/1929 – Fond Lic. de Fete „Pr. Ileana”).

O altă sursă arată faptul că biblioteca deținea și o donație din partea unui Institut de Cultură Italian în România, donație făcută acestei biblioteci cu scopul creării unei secțiuni italiene în această bibliotecă (f.163-180, D25/1941 – Fond Prefectură, Serv. Administrativ; f.1, D 347/1940-1941 – Fond Liceul de Fete „Principesa Ileana”).

Din perioada anilor 1937-1941, avem informații cu referire la existența Bibliotecii Asociației Învățătorilor – Tulcea cunoscută cu numele de **Biblioteca Învățătorilor Tulceni** – înființată în 1937 și funcționând ca bibliotecă publică. [...]

Pe firul istoriei, încercăm să ilustrăm treptele ce stau la temelia dezvoltării instituției noastre: înființarea primei biblioteci publice și evoluția ei de-a lungul timpului până în prezent. Biblioteca a cărei succesoare se consideră a fi Biblioteca Județeană „Panait Cerna” a luat ființă în anul 1900, când directorul liceului din Tulcea, C. Moisil a cumpărat biblioteca personală a fostului director al liceului N. Alexandrescu și o transformă în bibliotecă publică. În acest an biblioteca avea un fond de aproximativ 2000 de volume. Numărul de cititori înscriși și al cărților împrumutate nu l-am putut afla. Biblioteca funcționează până în 1916 și este distrusă în timpul primului război mondial.

În perioada 1919-1920 se strânge din nou un fond de carte pentru o bibliotecă publică însă nu se reușește înființarea ei.

Între anii 1922-1923 ia naștere, din inițiativa unor cadre didactice din oraș, „Biblioteca Casei Învățătorului” care avea

(continuare în pag. 5)

(continuare din pag. 4)

abonamente la toate publicațiile Bibliotecii Academiei Române.

În perioada anilor 1928-1929 se înființează o nouă bibliotecă publică numită „Panait Cerna” sub patronajul generalului pensionar Panaitescu. La început ia ființă din mici donații și subvenții. Are o secție de împrumut și o sală de lectură. Împrumutul la domiciliu se făcea pe baza unei contribuții lunare achitate de cititori. Se lucra cu catalog alfabetic, fondul acestei biblioteci ridicându-se la 10.000 - 12000 volume (prin anii 1938-1939).

Într-un tablou de date, cerut Prefecturii orașului, pentru elaborarea Enciclopediei României, apare informația cum că în anul 1937 funcționa la Tulcea Biblioteca „Panait Cerna”, situată pe strada Ștefan cel Mare.

Această oază de cultură și spirit funcționează până la data de 12 ianuarie 1942 când porțile bibliotecii publice „Panait Cerna” sunt închise, aplicându-se sigiliul de către poliție. La data de 23 iulie 1942 domnul avocat Traian C. Radu, în calitate de președinte al Bibliotecii publice „Panait Cerna” (situată pe strada Sfântul Nicolae), face o cerere către Prefectura județului Tulcea prin care cere redeschiderea bibliotecii. La data de 5 august 1942 șeful Poliției Tulcea înapoiază cererea depusă de Traian C. Radu precizând: „Deoarece tineretul care se alimentează cu cărți și care s-ar aduna la această bibliotecă, continuă să activeze în mod ocult în cadrul mișcării legionare, socotesc că este inoportun să se deschidă bibliotecă”.

În timpul celui de-al doilea război mondial biblioteca este evacuată.

Între anii 1944-1948 se organizează din nou o bibliotecă publică sub egida Consiliului Cultural al județului Tulcea, condus de Grigore Cuculis. Fondul de carte al bibliotecii este constituit din cărțile „Casei Învățătorului” care au mai rămas după epurare, cărțile bibliotecii „Panait Cerna” și din noutățile primite de la Ministerul Artelor și Informațiilor. Fondul acestei biblioteci se ridică la aproximativ 18000 volume.

Prin H.C.M. 1452/1952 Biblioteca Publică „Panait Cerna” este transformată în bibliotecă raională având personal încadrat ce reușea să deservească publicul cititor și să asigure îndrumarea metodică a bibliotecilor de pe raza județului (orașenești, comunale, sătești).

Între anii 1951- 1952 în urma verificării tezaurului deținut de toate bibliotecile din oraș, s-a strâns un fond de cărți documentare de aproximativ 5 vagoane. Erau multe publicații valoroase ca: monografii, dicționare, enciclopedii, etc.

Prin 1952, un oarecare Bejan Dumitru – probabil din prea mult zel și prea puțină cultură și respect pentru carte, a predat acest fond la DCA. distrugându-se publicații foarte valoroase, atât pentru bibliotecă, cât și pentru utilizatorii. A fost salvată, printr-o întâmplare, o serie aproape completă din „Larousse” care în prezent se află la Muzeul din Tulcea.

În Ghidul bibliotecilor din R.P.R., apărut în 1958, la pagina 202 figurează Biblioteca Raională „Maxim Gorki”, având ca adresă strada Progresului, nr. 26. Se menționa și faptul că biblioteca funcționa în acea perioadă cu o sală de lectură de 40 de locuri și o secție pentru copii.

Începând cu anul 1962 completarea colecțiilor bibliotecii se efectuează sistematic.

În 1969 s-a înființat serviciul bibliografic care întocmește bibliografia de recomandare, redactează bibliografia locală curentă, întocmește și organizează instrumente de informare asupra colecțiilor bibliotecii (cataloage, fișiere tematice). Secția pentru copii avea înscrisi în 1968 un număr de 703 utilizatori care au împrumutat 14 559 cărți. Biblioteca funcționează cu acces liber la raft. În numărul 7 al Revistei Bibliotecilor (1969), în articolul „Cartea și bibliotecile din Deltă”, se fac referiri la localul bibliotecii amplasat pe strada Progresului, cum că nu s-a găsit un local corespunzător necesităților de dezvoltare a instituției, localul fiind insalubru, rece, cu încăperi insuficiente.

Anual biblioteca achiziționează 8000 de exemplare cărți și 130 de publicații periodice și seriale.

În anul 1975 biblioteca își desfășoară activitatea pe strada Spitalului nr.

4, în clădirea redacției ziarului „Delta”; avea secție de împrumut pentru adulți și copii și o sală de lectură. Și spațiile de aici sunt insuficiente și inadecvate pentru o bibliotecă județeană, astfel că se ia inițiativa construirii unui sediu.

În anul 1984, pe 26 aprilie, biblioteca se mută într-un local nou, modern, amplasat pe strada Isacței, nr. 20, sediu în care își desfășoară activitatea și în prezent. Noul sediu, având o suprafață construită de 3400 mp pe trei nivele, a permis diversificarea secțiilor și serviciilor și o bună punere în valoare a colecțiilor atât în sălile cu acces liber la raft cât și în depozite. Mult vitrată, clădirea permite o generoasă pătrundere a luminii și sugerează totodată permanenta deschidere a instituției către lume.

Prin decizia nr. 50 din 29 mai 1992, Bibliotecii Județene i se atribuie numele „Panait Cerna”.

Din anul 1997 funcționează sub autoritatea Consiliului Județean Tulcea.

În prezent, biblioteca deține peste 330.000 unități biblioteconomice (cărți, periodice, documente audiovizuale și electronice, manuscrise, cărți poștale ilustrate, alte documente), cu caracter enciclopedic, organizate în colecții uzuale (ale secțiilor de împrumut la domiciliu), de bază (pentru studiu la sălile de lectură) și speciale, destinate conservării, cercetării și documentării (manuscrise, documente din arhive personale și corespondență, fotografii, carte bibliofilă, carte cu autograf și dedicații, ș.a.).

Bibliografie:

1. Arhivele Statului Tulcea, Fond Prefectură, Serviciul administrativ: Dosar 768/1937, Dosar 1118/1942, fila , Dosar 1504/1948
2. Arhivele Naționale ale Statului – Tulcea – Fond Prefectură, Inv. 1, D1118 / 1942, Fond Prefectură, Inv. 3, Birou Statistic, D 77/1949 – f.1 – f 31
3. Material documentar extras din : Inv. nr. 1 – Fond 21 – Prefectura Județului Tulcea; Dosar 929/ 1940
4. „Cartea și bibliotecile din Deltă”. În: Revista Bibliotecilor nr. 7(1969), p. 397- 398.
5. Ghidul bibliotecilor din R.P.R București: Editura Didactică și Pedagogică, 1985, p. 202.
6. Rusali, Nicolae. Biblioteci tulcene din trecut. În: Comunicări și referate de bibliologie: Biblioteca Județeană Constanța, 1984, p. 68-75.

Ana Corleancă
B.J. „Panait Cerna” Tulcea

• DOBROGEA ȘI DOBROGENII •

HOMO BIBLIOTHECARIUS

*Stimată doamnă Constanța Călinescu, puteți fi definită, dacă mi se permite o expresie confecționată ad-hoc, ca „homo bibliothecarius”. V-ați început cariera în biblioteca din Constanța și rămâneți om de bibliotecă dincolo de orice bariere temporale. Ca bibliograf, activitatea Dvs. s-a concretizat în lucrări de valorificare a spațiului cultural dobrogean (menționăm aici numai două lucrări de referință, **Reprezentanții Dobrogei în știința și cultura românească**, în două volume, 1969-1979, și **Reviste dobrogene. Analele Dobrogei. Arhiva Dobrogei**, 1971), v-ați dat doctoratul în această specialitate, ați fost mentor al multor generații de bibliotecari, iar astăzi sunteți implicată în proiectele bibliotecii de elaborare a **Dicționarului de personalități dobrogene** (pentru realizarea căruia determinarea inițială, și ulterior munca Dvs. masivă au fost decisive) și a monografiilor de localități. Cum apreciați potențialul documentar și informațional al bibliotecii, la valorificarea căruia ați contribuit din plin?*

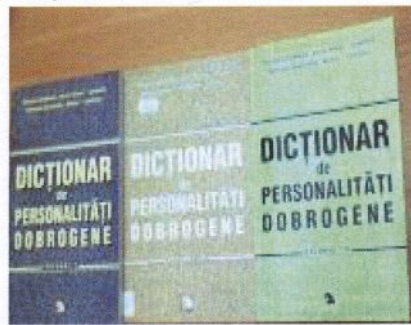
Eficiența forței documentare a Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” Constanța este detectabilă și retrospectiv, prin lucrările editate, și cu atât mai mult în perspectivă. Dovezi sunt proiectele abordate, instrumente de informare complexe și utile înscrise în planurile manageriale. Faptul că am fost solicitată în echipa bibliotecii îmi dă certitudinea că lucrările pe care le-am semnat au fost utile, au răspuns exigențelor științifice ale celor care le-au cercetat. Aceasta este motivația mea individuală și iată că în intervale scurte de timp au apărut trei volume din *Dicționarul de personalități dobrogene*, ce va continua cu încă două volume.

Ce accepție s-a dat conceptului de „personalitate dobrogeană”?

Conținutul dicționarului este mai mult un studiu pentru cei care vor dori să cunoască nume de persoane afirmate pe acest teritoriu. Nu am făcut o selecție foarte riguroasă, tocmai pentru a nu nedreptăți oamenii locului, care au influențat, prin implicare, diferite domenii de activitate. Astfel, conceptul de personalitate devine mai flexibil, incluzând pe cei aparținând prin naștere pământului dintre Dunăre și Mare, dar și pe cei născuți pe alte meleaguri care și-au legat, pentru o perioadă mai mare de timp, numele și activitatea de Dobrogea, devenind, prin contribuții valoroase, reprezentativi pentru această zonă. Nu ne

vom opri aici, pentru că după apariția primelor trei volume am avut semnalări de nume noi, așa încât vom opta pentru un volum suplimentar, o *addenda*. Salutară ar fi în viitor o enciclopedie a numelor de rezonanță, pe baza unei selecții din toate volumele apărute până la acel moment pe plan național și internațional.

Ați fost cea mai ferventă susținătoare a realizării Dicționarului, accentuând necesitatea ca acesta să nu fie, așa cum risca la un moment dat, un demers individual mai mult sau mai puțin avizat, ci o lucrare de referință elaborată în cadru instituțional, cu reguli și criterii. Însă totul trebuia lucrat în regim de urgență, pentru a nu pierde oportunitățile de finanțare limitate în timp. A fost dificil?

Am fost doar eu interviuată. Dar la întrebare pot răspunde toți cei care s-au aflat în circuitul elaborării, de la consultarea directă cu persoana selectată, de la analiza unui *curriculum vitae*, până la redactarea fișei de dicționar. Și nu știu pentru ce să mulțumesc mai întâi: pentru interes, mobilitate, profesionalism, știința redactării, implicare într-un proiect de anvergură care să configureze complet aria de spiritualitate dobrogeană.

Fără numele acestora ar însemna să limitez demersul întreprins: de la Biblioteca Județeană dr. Liliana Lazia, directoarea instituției, împreună cu Vanghele Culicea, Eugenia Timofticiuc, Diana Codreanu, Ionel Alexe, Adriana Gheorghiu, apoi prof. Ioan Popișteanu, directorul Bibliotecii Universității Ovidius, prof. Ion Fajter, prof. Mariana Păvăloiu, criticul de artă dr. Florica Cruceru, criticul de artă teatrală Anaid Tavitian, de la Tulcea prof. Axenia Hogeș și jurnalistul Olimpiu Vladimirov. Mulți dintre ei au elaborat lucrări de valoare, din care am preluat informații utile.

V-ați implicat și în cel de-al doilea proiect editorial al bibliotecii, care presupune

de asemenea un mare efort de documentare și sistematizare. În ce constă valoarea lui?

Ideea elaborării de monografie ale localităților județului Constanța este un proiect ambițios. Să răsfoiești arhive, să citești sute de informații, să stai de vorbă cu oamenii locului, să te întorci în timp cu zeci sau chiar sute de ani – iată o cercetare utilă pentru azi și pentru mâine. Recurgând la istoria dezvoltării localităților construiești, de fapt, imaginea unei regiuni. Biblioteca mi-a încredințat investigarea comunei Mircea Vodă.

Dacă până acum era o localitate între altele, comuna a căpătat, datorită cercetărilor, noi semnificații. Descoperi un loc încărcat de istorie, cu dovezi arheologice și etnografice de existență încă din neolitic, cu așezarea populației ca efect al transumanței. Vase de ceramică, unelte de silex, inscripții, valuri de pământ – toate sunt mărturiile ale vremurilor antice. Pe de altă parte, gospodăriile țărănești, biserica, cimitirul eroilor, școala – sunt rodul celor stabiliți aici și care au configurat comunitatea.

Girul veridicității este dat de oamenii locului: primar, cadre didactice, preot, bibliotecar, localnici mai vârstnici. Din întrebări, răspunsuri și înscrisuri documentare s-a conturat profilul unei localități rurale. Monografia comunei Mircea Vodă transmite date privind demografia (contextul stabilirii populației, ocupațiile de bază, meșteșugurile, starea de sănătate, educația, religia, obiceiurile și datinile, folclorul, activitățile culturale și sportive), dezvoltarea economico-socială, dar și aspectele geografice (relief, climă, vegetație, faună, sol, căi de comunicație), evoluțiile politice și administrative.

Considerați că lucrările, dincolo de incontestabila lor valoare documentară, vor avea impact în comunitățile monografiate?

Pentru oamenii satelor dobrogene, proiectul inițiat de bibliotecă este foarte bine gândit. Pentru că prin documentare, reportaje, anchete sociologice, realizarea unor acțiuni culturale de amploare se dinamizează viața rurală, se valorifică tradiția seculară, se conturează o altă sferă de interese.

Monografiile reprezintă o confirmare a dezvoltării universului uman pe această axă constantă – satul românesc.

A consemnat: **Adriana Gheorghiu**

UN MARE ADMIRATOR AL DOBROGEI : ARHIEPISCOPUL RAYMUND NETZHAMMER

“Să fii un bun român!” i-a cerut Papa Pius al X-lea călugărului benedictin Raymund Netzhammer când, la 17 decembrie 1905, după sfințirea sa ca episcop catolic (la 5 noiembrie același an în biserica abației San Anselmo din Roma), Netzhammer devenea arhiepiscop al catedralei Sfântul Iosif din București. Era o sarcină delicată și complicată într-o Românie de confesiune ortodoxă și în contextul istoric încărcat al perioadei premergătoare și consecutive primului război mondial.

Cum și-a îndeplinit arhiepiscopul catolic sarcina, rămâne să constate fiecare din cei care citesc sau vor citi jurnalul său, *Episcop în România* (2 volume, București, Editura Academiei Române, 2005). Un lucru este însă dincolo de orice îndoială: indiferent de opinii, atitudini și convingeri, dincolo de considerațiile fiecăruia, din paginile jurnalului apare un om care a făcut, așa după cum însuși a declarat, din România “a doua sa patrie”, de care s-a atașat puternic și pe care a cunoscut-o “până în cele mai îndepărtate colțuri ale ei, așa cum nu o cunosc mulți, foarte mulți dintre români” (după cum menționa ziarul *Adevărul* din 25 iunie 1909).

Puternică personalitate teologică, diplomat, savant, cercetător și scriitor deopotrivă, a cărui reședință era frecventată de regi, principii și prinți, miniștri, diplomați și generali, oameni de știință și artiști, confident al regelui Carol I și al regelui Ferdinand, respectat și prețuit de episcopii ortodocși, având relații de solidă prietenie cu oameni de stat precum Dimitrie Sturdza, Ionel I.C. Brătianu și Alexandru Marghiloman, cu oameni de știință precum Vasile Pârvan, Grigore Antipa, Ioan Bianu, Alexandru Tzigara-Samurcaș, Mihai Șuțu, Raymund Netzhammer a fost înainte de toate un mare prieten al României, despre care scria, la numai trei săptămâni de la sosire: “Am un sentiment foarte ciudat aici: deseori nu pot să înțeleg cum de am fost strămutat pe negândite în acest loc din orient; dar am un sentiment și mai ciudat, simțind că aici sunt aproape ca și acasă, sau, cu alte cuvinte, ca mă simt aici bine și sunt mulțumit de parcă aș fi aici Dumnezeu știe de când”.

Sosit în București în anul 1900 ca superior și profesor de matematică, fizică și chimie al Seminarului Romano-Catolic de preoți, Raymund Netzhammer începe să învețe limba română și să călătorească, studiind oamenii și țara. Ca arhiepiscop mai apoi, străbate România, din Bucovina și Transilvania până în Dobrogea, din Basarabia și Moldova până în Banat, peste vârfurile Carpaților și câmpiile Munteniei, cu trenul, vaporul, trăsura, cu carele trase de boi dar și pe jos, cu un elan și o intensitate ce îmbină deliciul pur al călătoriei cu interesul viu de cunoaștere și apetitul de studiu ale unui om care, sub deviza “*Ora et labora*” (Roagă-te și lucrează), ilustrează până la perfecțiune aplecarea benedictină spre aventura spiritului nu numai

către cele înalte, ci și către cele terestre, minuțios surprinse apoi în articole cu portrete și impresii de călătorie, însoțite de fotografii, din diferite ziare și reviste din Germania, Austria și Elveția natală, dar și în lucrări mai elaborate precum cele două volume cu titlul “*Din România. Incursiuni prin țară și prin istoria acesteia*”, apărute în 1909 (vol. 1) și 1913 (vol. 2) în Elveția (Einsiedeln), însumând 770 pagini cu 223 ilustrații și multe hărți. Aceste lucrări au declanșat un interes turistic fără precedent: la 20 de ani de la apariția lor, grupuri întregi din Elveția au pornit în călătorie spre România, pe urmele arhiepiscopului. Acesta și-a exprimat pregătirea științifică și personalitatea de cercetător și în lucrări de istorie a bisericii, de numismatică și arheologie, de cartografie și geodezie (pentru care avea o adevărată pasiune).

Perioada în care a stat în România a fost una complicată, cu răsuciri rapide ale evenimentelor, cu conflicte și convulsii ce au culminat cu primul război mondial, la doi ani după care Netzhammer a fost îndepărtat printr-o procedură neortodoxă, în cazul lui la propriu, cerându-i-se adică demisia chiar de la Vatican, ca persoană care aduce deservicii catolicismului în România. De fapt, culpabilă era originea lui germană, devenită indezirabilă în urma războiului. Detaliul că unul dintre reproșuri era acela ca nu a fost suficient de misionar spune mult... Din partea cealaltă a lucrurilor, admirația fără rezerve față de cultul ortodox, față de mănăstirile românești, apropierea frățească de clerul român, intervențiile lui în timpul ocupației germane pe lângă feldmareșalul Mackensen în favoarea populației sau în favoarea dreptului statului român asupra Dobrogei și asupra accesului la mare spre Constanța, angajamentul în favoarea românilor din Transilvania și puternicul protest împotriva înființării unei dieceze maghiare în Transilvania, nenumărate alte gesturi de prețuire și apreciere față de țară și oamenii ei spun la fel de mult despre omul și prelatul Raymund Netzhammer.

Dintre toate regiunile României, Dobrogea a fost cea care i-a stat cel mai aproape de inimă. A cunoscut-o în anul 1901, când a fost trimis aici ca predicator misionar; de-a dreptul fascinat de trecutul ei paleocreștin, a revenit de nenumărate ori pe când era arhiepiscop, publicând lucrări de istorie a bisericii din spațiul dobrogean al primelor cinci secole, lucrări de arheologie (*Antichitățile creștine din Dobrogea*) și numismatică. Relatările despre spațiul dobrogean sînt pentru cei de astăzi adevărate documente de epocă.

Deși aflat în misiune de exercitare a îndatoririlor înaltei sale investituri, arhiepiscopul privește și apoi consemnează totul cu ochiul unui călător de vocație, sărguincios și fericit de ceea ce i se oferă ca peisaj natural și uman. Reveria se îmbină cu minuția, entuziasmul cu precizia științifică, imaginea de ansamblu cu amănuntul pedant. Este un Hogaș interferând cu un diarist scrupulos, ce pune mare preț pe informația exactă,

obiectivă. Este omul sensibil și impresionat de grandoarea naturii, cenzurat de rigoarea spiritul germanic.

M-am oprit la câteva pagini din jurnalul său, unde apar descrieri de locuri din Dobrogea.

“(...) am vorbit deschis despre slăbiciunea mea pentru Dobrogea, și în special pentru frumusețile naturale ale zonei deluroase, delimitată de splendida Dunăre, din partea de nord a acestui remarcabil colț de țară. Și așa și este! Dobrogea m-a fermecat din momentul în care am pus piciorul pentru prima dată pe pământul ei, în anul 1901. Folosesc întotdeauna cu cea mai mare bucurie orice ocazie mi se oferă de a merge în Dobrogea.” (p. 378)

“(...) Drumul prin partea superioară și deluroasă a Dobrogei a fost plăcut și frumos. Tot timpul ne gândim însă la după amiaza de ieri când ne-am petrecut șase ore pe ruinele cetății de la Heraclea, admirând frumusețile naturii care ne vrăjeau în vântul ce adia răcoros pe vârful muntelui pe care era situată cetatea: dealurile line de la Beștepe, lacul Razelm, lat, și insula Popina, Delta Dunării care se întinde de la nord-est până hăt departe, iar în depărtare marea involburată. Rar m-am desprins atât de greu de o imagine precum cea de ieri(...)” (p. 185).

“Când călătorești prin sudul Dobrogei nu trebuie să te temi că periplul va fi monoton. Ba tocmai aici locurile nu sunt deloc lipsite de variație, oferind peisaje cu adevărat frumoase. Și iată-ne ba părăsind valea și urcând la câmpia ce se așterne înaintea ochilor ca o dimensiune însemnată a podișului Dobrogei, ba traversând un defileu în care se oferă privirii stânca golașă, ba trecând printr-o vale străjuită de păduri frumoase, cu izvoare limpezi, sau printr-o trecătoare îngustă, înțesată cu hățșuri sălbatice. Ce încântătoare a fost mai cu seamă călătoria de-a lungul apelor străjuite de păduri ale lacului Oltina, apoi pe lângă stejarii uriași (...) și în cele din urmă urcând spre satul de tătari Cara Orman [Negru-Vodă]. (...) Natura ne-a însoțit permanent cu relatările sale numeroase pe care le ascultam din izvoare și iazuri.”

“(...)În satul Pantelimon ne-am bucurat de o priveliște largă asupra Dobrogei lipsite de păduri și am admirat de jur împrejur, la orizont, șirul lung al acelor tumuli care aminteau de cele mai vechi perioade din istoria omenirii (...). Vechea Scitia era caracterizată, ca și Dobrogea de astăzi, printr-un amestec foarte mare de populații, pe vremea aceea triburi amestecate cu greci și romani, astăzi turci și tătari, lipoveni și țigani, bulgari și români, italieni și șvabi. Chiar și istoria contemporană împraștie prin lume grupuri de popoare.” (p. 314).

“(...) Priveliștea asupra lacului Siutghiol, asupra orașului Constanța, înaintat mult pe bancul alb, de nisip, înspre apa

(continuare în pag. 10)

• AMINTIRI DIN EPOCA DE AUR •

LA CULESUL RECOLTEI

În ultimii ani ai „socialismului victorios”, munca, așa-zisă „patriotică”, de fapt forțată, căpătase forme aberante, atât din pricina modului de desfășurare, cât și, mai ales, din lipsa unei finalități practice, nici măcar a uneia „educative”. Cum în județul Constanța majoritatea populației tinere migrase la oraș, mulți ani după 1970 muncile agricole ale culesului, îndeosebi cele de pe tarlalele I.A.S.-urilor (fermele de stat) erau făcute de zilierii veniți din toate colțurile țării, îndeosebi din satele suprapopulate ale Moldovei, plătiți în produse agricole. Însă conducerea ceaușistă, în lăcomia sa după marfă de export aducătoare de valută, atât de necesară ridicării coloșilor industriali, a hotărât să nu le mai dea acelor zilieri, în schimbul muncii lor, ceze, ci bani (care erau puțini și, oricum, nu foloseau la nimic). Nemulțumiți, aceștia n-au mai venit la lucru. Atunci autoritățile au purces la mobilizarea „oamenilor muncii” de la oraș pentru strângerea recoltelor (cartofi, porumb, struguri, sfeclă de zahăr etc.). Nu știu cum se proceda în unitățile economice, dar în cele bugetare, mobilizarea se făcea astfel: din fiecare instituție, zilnic, urmau să meargă la cules grupe de 10 – 15 salariați, în funcție de mărimea acestora (teatre, muzee, biblioteci, unități sanitare, școli etc.), fără întreruperea activității. Pe șefi îi interesa doar numărul de culegători, astfel că unii salariați (îndeosebi femeile) trimiteau în locul lor alte persoane – soți, rude, cunoscuți ori chiar „mercenari”, plătiți cu circa 120 de lei ziua, după înțelegere, cu obligația ca, la urcarea în mijlocul de transport, să specifice pe cine reprezintă. Transportul era asigurat fie de instituțiile respective, fie de fermele agricole.

Desigur, nimeni nu manifesta vreun entuziasm (în afară de oficiali și de presă), fiecare fofilându-se cum putea – unitățile sanitare trimiteau infirmierele, muncitorii de întreținere și femeile de serviciu, și uneori asistentele, chiar și medicii, teatrele, personalul auxiliar, școlile, elevii (sub conducerea unui profesor), muzeele și bibliotecile pe toată lumea etc. Activiștii de partid, de sindicat, de U.T.C., milițienii, securiștii, ziarisții erau scutiți în mod tacit, când nu erau convocați ca șefi de tarlale. Însă lipsa de entuziasm căpăta dimensiuni alarmante (mai ales pe câmp) și m-am întrebat adesea, uimit, de ce nu se renunță la această formă de muncă de vreme ce randamentul era foarte scăzut, dacă nu zero.

O zi de lucru se desfășura cam așa: ne întâlneam dimineața, pe la ora 6.00, la un punct hotărât înainte, mai multe grupe de la instituții diferite; desigur, unii mai întârziau și trebuia să-i așteptăm, dar uneori întârzia și autobuzul. În sfârșit, pe la ora 7.00 – 7.30, plecarea. În

autobuz, pe drum, unii mai beau cafea din termosuri, alții frigeau un gat de vin sau de țarie (bărbații). Pe la ora 9.00 ajungeam pe câmp. Dacă trebuia să depănușăm, fiecare grupă lua în primire o grămadă de știuleți (circa o tona). Dar nu ne apucăm imediat de treabă ci, flămânzi, ne puneam pe mâncare, fiecare ce și-a adus de acasă. Mai împărțeam, firește, și vreo sticlă de vin. Spuneam bancuri cu Bulă, ne povesteam viața, mai bărfeam, mai făceam și politică, însă doar pe teme externe, deci neutre. După ce se sfârșea ritualul mesei de dimineața, cam pe la ora 10.00, cu entuziasmul încă și mai subțiat, ne apucam de treabă. Până la ora 14.00, 10-12 persoane abia dacă reușeam să depănușăm grămada de știuleți repartizată, lucru pe care doi zilieri l-ar fi isprăvit în numai un ceas. După ora 15.00, iar masa (ce-a mai rămas de dimineață), apoi nimeni nu mai lucra, așteptând ordinul de întoarcere dat de șefi. Reprezentantul fermei, când se nimerea să treacă pe acolo, văzându-ne deja nervoși, dădea din umeri, plictisit: „Fraților, dacă ar fi după mine, puteți pleca oricând!”. Câte unul, mai „practic”, își umplea sacoașă cu boabe, pentru găinile de acasă, (cine locuia la curte), dar adeseori miliția făcea controale prin autobuze și le confisca marfa. Cel mai riguros control se făcea la tarlalele de cartofi, unul și unul, cartofii aceia ne tentau, am fi cumpărat bucuroși un sac fiindcă rivalizau sălbatic cu cartofii de la aprozar, numai gunoi.

Deci, deși se vedea cât de acolo că salariații orășeni, neobișnuiți cu muncile agricole și nemotivați, nu dădeau un minim randament, ba cred că nu se amortiza nici măcar cheltuiala combustibilului consumat pentru deplasarea lor, oficialitățile se obstinau să-i scoată la câmp.

Uneori se friza absurdul. De pildă, prin 1989, noi, salariații instituțiilor de cultură, trebuia, parcă pentru a fi pedepsiți să mergem la depănușat tocmai la Râmnicu de Jos, la hotarul județului Tulcea, lângă vatra satului părăsit Colilia. Ideea fusese a președintei Comitetului de cultură județean, forul nostru, spre a se remarca, prin „răvnă”, în fața organelor de partid. Și, pentru a face economie de combustibil, s-a hotărât să ne deplasăm până la gara Cogealac cu trenul, iar de acolo, cu remorci ori cu camioane, până la tarla. Însă trenul, un personal hodorogit și jegos, care pleca din Constanța la ora 6.00, făcea un ocol mare pe la Medgidia și ajungea la Cogealac după mai bine de trei ore. În gara Cogealac, așteptam tractoarele cu remorci ori vreun camion, acestea încă și mai jechoase, pline de bălegar și de paic putrede. Zdruncinați cumplit, tot pe drumuri noroioase, peste vreo oră eram depuși pe tarlaua cu știuleți. Deja obosiți cu drumul, pe la ora 11, începeam depănușatul. La ora 14.00, trebuia să

vină remorcile care să ne ducă la gară și, până la sosirea lor, dacă întârziu, nu mai lucra nimeni. Unii, mai nerăbdători, o porneau pe jos, câțiva kilometri, până la gară (trenul pleca la ora 16.00). În Cogealac, dacă mai aveam ceva timp, băieții băteau pe la porțile sătenilor, de la care mai cumpăram câte o sticlă de zaibăr, care să ne țină tovărășie pe tren.

Târziu, la ora 20, ajungeam acasă; începea emisiunea de două ore de la tv, unde puteam admira vizitele peste hotare ale cuplului Ceaușescu ori asculta muzică patriotică. Astfel că, plictisiți, răsuceam butoanele aparatului de radio pentru a prinde „Europa liberă”, „Vocea Americii” ori „B.B.C.”...

Deci, pentru două – trei ore de lucru la câmp, pierdeam o zi întreagă, inclusiv timpul nostru liber. Apărea limpede că autoritățile nu erau interesate de producția în sine, ci mai degrabă de a dovedi (cui?) „entuziasmul poporului” pentru munca socialistă, capacitatea lor de mobilizare.

Încă un exemplu al acestei aiureli: cum, într-o zi, înainte de a pleca la câmp, plouase continuu până seara, la ora 19.00 am telefonat la Râmnicu de Jos să ne interesăm dacă, dimineață, vom putea intra în tarla; cineva de la I.A.S. ne-a informat că acolo încă ploua, deci și nu venim a doua zi, deoarece remorcile nu pot ajunge la tarlale. La rândul-ne, am înștiințat „comandamentul județean” al campaniei agricole de la Comitetul P.C.R. Acolo se afla însuși șeful aceluia comandament, tov. Crețu, secretarul organizatoric al respectivului comitet, un bătrân mic, gras și rău, un fel de eminentă cenușie care trăgea toate sforile în județ; ne-a repezit: „Indiferent de vreme, faceți-vă datoria, altfel veți răspunde pe linie de partid!” A doua zi, ploaia încetase, dar în câmp nu se putea intra, așa că unii s-au întors acasă cu vreo mașină de ocazie, alții au așteptat trenul... Într-o seară, la întoarcere, un accident: un tractor s-a răsturnat pe calea ferată; a trebuit să așteptăm câteva ore, împotmoliți la câțiva kilometri de Medgidia. Se înnoptase bine, vagoanele nu aveau becuri, băjbăiam pe întuneric.

Colegele care și-au lăsat copiii pe la vecini sau singuri prin case se isterizaseră de îngrijorare; telefonaseră cu disperare între ei, informându-se de soarta trenului de Cogealac. Am ajuns acasă la miezul nopții.

Altădată, am fost uitați în câmp: remorcile n-au mai venit să ne ducă la gară, ne-am întors acasă cu „la-mă, nene!”...

Zile irosite, vieți irosite...

Constantin Cioroiu

• PROIECTE ALE BIBLIOTECII JUDEȚENE "IOAN N. ROMAN" •

BIBLIONET

Când colegul meu, Ștefan Pleșoianu, m-a rugat, în calitate sa de redactor responsabil, să scriu un articol în revista *Biblion*, m-a cuprins o stare de neputință și revoltă, realmente. Neputință provocată de inhibiția de a scrie. A scrie înseamnă har, un har pe care îl ai sau nu: nu se câștigă odată cu trecerea timpului, cum nu se dobândește nici prin exercițiu. Iar revoltă? Din puterea neputinței. Pentru că nu am vrut să-l refuz, m-am încumetat, totuși, încurajată și de ideea lui, că este mai important să ai ce scrie decât cum anume o faci.

Totul a început în urmă cu un an, cu depunerea aplicațiilor de înscriere în prima rundă a programului Biblionet de către Biblioteca Județeană I.N. Roman Constanța.

Recunosc, nu știam, la acea vreme, foarte multe despre acest program: *un program de cinci ani care le va facilita românilor accesul gratuit la informație, prin dezvoltarea unui sistem de biblioteci publice moderne în România*. Mai știam că programul reprezintă o inițiativă a Fundației Bill și Melinda Gates concretizată, pe de o parte, într-un parteneriat dintre IREX (International Research & Exchanges Board), Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România, iar pe de altă parte, în cifre, într-o valoare totală a investiției de 26,9 milioane de dolari.

Cum una din condițiile calificării în program era și aceea ca bibliotecile județene să asigure resursele umane necesare implementării și derulării programului, am depus o scrisoare de intenție ca angajat al Bibliotecii Județene I.N. Roman Constanța, ulterior am susținut un interviu comportamental de selecție la Timișoara, la fundația EOS – Education for an Open Society, responsabilă, în cadrul acestui proiect, cu furnizarea de cursuri de formare și dezvoltare profesională pentru bibliotecari.

Ce a urmat? În ceea ce mă privește? Cea mai mare provocare profesională de până acum: cursurile de ToT - training of trainers (cursuri de formare de formatori), 10-14 august 2009!

Mulți s-ar putea întreba ce presupune un asemenea curs. Înainte, aș dori să menționez că modulele cursului au fost susținute de Ion Zegheanu - un profesionist, un bun comunicator și facilitator, o persoană prietenoasă și carismatică.

Pentru că am anticipat întrebarea „cum ar trebui să fie un formator?”, tocmai ce am răspuns la ea.

Să ne întoarcem la curs. **Pregătirea și organizarea formării** (ce este formatorul, tipuri de formatori, ce este și ce nu este un formator, rolul și reponsabilitățile formatorului, organizarea formării); **realizarea activităților de formare** (livrarea cursului, elementele procesului de comunicare, tipurile comunicării, barierele comunicării, ascultarea activă, feedback-ul); **evaluarea, revizuirea și asigurarea calității programelor de formare** (procesul de evaluare, metode de evaluare, chestionarul de evaluare, utilizarea mijloacelor de prezentare); **aplicarea metodelor și tehnicilor speciale de formare** (metode orientate către formator, metode orientate către grup); **proiectarea și marketingul programelor de formare** (analiza nevoilor de formare, elaborarea materialelor necesare formării, învățarea și instruirea, particularitățile învățării la adulți) au fost principalele repere în pregătirea teoretică.

Părții teoretice i-a urmat cea practică, **mentoratul**, adică teme, teme, teme (instrumente de analiză a nevoilor de formare, planuri de pregătire, programe de pregătire, proiecte didactice și planuri de dezvoltare personală). Pentru cineva care are experiență sau competențe didactice ar putea părea simplu, dar pentru o novice ca mine, mentoratul a însemnat o muncă de-a dreptul epuizantă, o povară.

Odată depășită această fază a pregătirii, am început să livrăm cursuri de IT/CIP (Tehnologia Informației pentru noul serviciu de bibliotecă **Calculatoare cu Internet pentru Public**) colegilor noștri bibliotecari din bibliotecile orașenești și comunale. Și spun livrăm pentru că nu am făcut acest lucru singură, ci împreună cu colega mea Manuela Dinică, ce a urmat același traseu profesional ca și mine, și cu trainerul IT Marius Milla de la fundația EOS. Acest proces a durat trei săptămâni, trei săptămâni în care am întâlnit oameni deosebiți, dornici de a acumula cunoștințe noi, care au înțeles că învățarea nu cunoaște vârstă și căroră le-am împărtășit din puținul cunoașterii mele, puțin care le-a adus lor plusvaloare și pentru care mi-au mulțumit.

Din acest punct de vedere, nu cred să existe un sentiment profesional mai plăcut și mai profund sau un statut profesional mai de învidiat decât acela de formator.

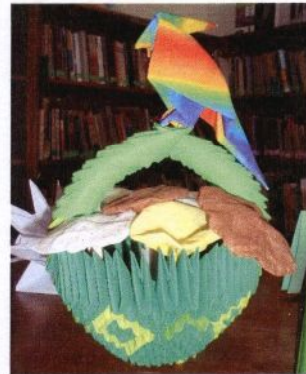
În final, la sfârșitul lunii octombrie 2009, am susținut examenul de absolvire, în urma căruia am primit certificarea, recunoscută atât de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale cât și de Ministerul Educației, Cercetării și Inovației.

Azi, când timpul a atenuat momentele dificile și mai neplăcute ale acestei experiențe, păstrând doar ce a fost frumos și constructiv, pot confirma și eu dictonul filozofic al lui Nietzsche: *Ce nu mă distrugă mă face mai puternic!*

Biblionet – lumea în biblioteca mea, continuă!

Liliana Stamate

ORIGAMI

La începutul acestei primăveri (martie 2010), alături de origami românești (mărțișoarele copiilor) arta niponă a răsărit printre rafturile de carte pentru copii a B.J. „I.N.Roman”.

Spectacolul origami, desfășurat pe scena deschisă a secției ne-a dăruit delicatețea subtilă a spiritului nipon ce se poate compara doar cu sakura, sărbătoarea florilor de cireș. Cu delicate flori de nufăr, lalele, crizanteme sau cireș, dragonul cel verde și cel înaripat, elefanțelul curios, Tigriță, Pokemon, pomul de Crăciun, omul de zăpadă și Santa Klaus, pianul, caruselul sau șiragul cu mărgele – arhitectura spațiului nipon ne dezvăluie variate simetrii spațiale și temporale.

Formele origami, create și generos expuse de către domnișoara Sorina Urzică spiritelor însetate de frumos, aruncă o punte de comunicare între spiritul românesc și spiritul Yamato (Zen). Spiritele, atât cel românesc cât și cel nipon și-au dovedit trănicia (nemurirea). Spiritul japonez nu a putut fi distrus de cutremure, taifunuri sau tsunami devastatoare care au lovit Țara Soarelui Răsare pe tot parcursul existenței ei. Japonia s-a ridicat din cenușa atomică într-o superbă replică a celor „o mie de cocori” sau a păsării Phoenix.

Sorina Urzică m-a provocat prin formele pliate și repliate ale creațiilor la lecția de spirit Yamato.

Ce rafinat mariaj: spiritul cărții și spiritul origami. Hârtia, suport informațional și hârtia, simfonie de forme și culori!...

Este necesar să învățăm de la toți și de la toate, cu atât mai mult de la oameni, semenii noștri.

Nu este lipsit de importanță că însuși copilul (liantul între generații) este un izvor permanent de învățatură.

„În fiecare om există o necesitate externă: aceea de a împărtăși cu cineva o bucurie”, nota sugestiv Marin Preda.

Ochiul nu are nevoie de „traduceri” pentru a înțelege limbajul vizual, iar lecția estetică japoneză pătrunde direct, ca un aer plin de prospețime prin fereastra larg deschisă a primăverii.

Origami este pasărea liberă ce nu cunoaște hotar, este ca semințele plantelor duse departe de vânt, care răsar, înfloresc și rodesc acolo unde găsesc pământul prielnic!

Laura Cojocaru

FRANCOFONIE, COMUNICARE, INTERCULTURALITATE

În fiecare an, primăvara, Zilele Francofoniei sunt prezente în calendarul cultural al instituției noastre, martie fiind un soi de „lună” a Franței. Este unul din cele mai ambițioase și mai ample proiecte derulate de noi, fiecare an debutând cu o fervoare proaspătă, cu schițarea unor noi planuri de lucru și căutare de parteneri dornici de colaborare.

„Interferențele culturale”- căci acesta este titlul proiectului, au debutat acum 15 ani (1995) printr-un duplex cultural realizat între Secția copii a Bibliotecii Județene „I.N. Roman”, Școala generală „N.Tonitza” și Biblioteca Municipală din Les Aubiers, Franța (cu tema „Basmul francez în viziunea copiiiilor români, basmul românesc în viziunea copiiiilor francezi”), soldat cu interesante schimburi culturale și de idei.

A fost, de la început, o promisiune pentru anii care au urmat, primăverile fiind marcate constant de manifestări de acest gen, bun prilej pentru cunoașterea tradițiilor, a practicilor culturale franceze, dar și de transmitere a celor românești în Franța, de apropiere între copiii conștanțeni și cei francezi.

Astfel, întâlnirea cu poezia haiku și cu ilustrarea ei prin haiga a menținut deschisă calea dialogului cultural între micii cititori din cele două țări; acesta a continuat cu desene și compoziții literare realizate de ambele părți pornind de la culegerea de eseuri a lui Philippe și Martine Delerm închinată copilăriei și intitulate sugestiv „Fragiles”, cu serata dedicată „poeziei și muzicii franceze” restituite marelui public de invitați de marcă din Franța, un moment al transparențelor, al visării senine, o clipă dedicată spiritului francez, sensibilității acestui popor alături de care a rezonat sensibilitatea românească.

Pe măsură ce au trecut anii, tematica s-a îmbogățit, s-au conturat profesionalismul și eficiența, ideile fiind exprimate cu mai multă coerență, francofonia devenind, chiar și în conștiința elevilor, un sistem de valori și o etică.

Există, în ultimul timp, o preocupare specială pentru realizarea unor proiecte comune, interdisciplinare, în care sunt implicați profesori de muzică, arte plastice, limbi moderne, bibliotecari, uniți prin evenimente culturale incluse, adesea, pe agenda UNESCO (așa cum a fost Anul Internațional al Limbilor Moderne-2001) și care au participat la simpozioane, expoziții de carte franceză, vernisaje, concursuri de poezie sau eseuri, mese rotunde, expoziții de grafică ale bedefililor (exemplu – expoziția de pictură și eseuri „VIJOLIMO

- Douăzeci de cuvinte frumoase și alte metafore”, proiectul „Franceza-limbă a aventurii științifice”, incursiunea în creația lui Paul Cézanne sau Brâncuși, în muzica franceză contemporană a secolului XX și chiar o prezentare, în limba franceză, a operei eminesciene, dovadă a universalității literaturii române.

Primăvara 2010 ne dă ocazia să-i omagiem pe scriitorii francezi ce s-au aplecat asupra universului celor mici.

De la simple trasee geografice s-a trecut la imagini simbol, de la „Franța, sora noastră”, la „globalizare”, „interculturalitate”, de la peisajul inofensiv la experimente de actualitate care ne interesau pe toți.

Ultimele manifestări culturale, în care, firește, Franța deține locul central, sunt dominate de acel aer de normalitate europeană.

„Francofonia, spunea domnul Roger Maniere (director al Biroului pentru Europa Centrală și Orientală a Agenției Universitare a Francofoniei) este astăzi o etică, un mod de a fi, o modalitate de a aborda problemele actuale, în special globalizarea.

Ea nu mai înseamnă protejarea unei limbi, franceza, oricât de iubită și de frumoasă ar fi în multe țări, ci este mai degrabă un mijloc de a avea un sistem comun de valori, de a înțelege influențele lingvistice și evoluția culturilor care folosesc aceeași limbă”.

Manifestările dedicate francofoniei sunt, dincolo de fapte estetice, unele morale; ele înseamnă a împărtăși aproapei tău din alt spațiu cultural sentimentele care au dat naștere imaginilor artistice. Ele semnifică deschiderea către lume, o altă dimensiune a comunicării transculturale.

¹ Proiectul a fost susținut la Constanța de colaboratori mai vechi sau mai noi, strânși într-un parteneriat profitabil: Alianța Franceză, Biblioteca Județeană, Lectoratul Francez al Universității „Ovidius”, Muzeul de Artă, Societatea profesorilor de limbă franceză, Societatea Națională a Educatorilor de artă, I.S.J. etc.

Eleonora Ioil

(continuare din pag.7)

laçului și asupra zbuciumului valurilor, care atinge constant, cu un șuierat, pietrele de pe malul aflat chiar la picioarele noastre, era minunată.” (p. 315). Constanța este un „mândru oraș portuar” (p. 315), cu „marea largă, cu îndepărtatul orizont, cu legănatul și sunetul ei, cu norii albi spumoși, care se ridică deasupra ei, cu jocul de culori care se schimbă în funcție de soare și nori, și veșnicul zgomot cu care izbește furtunos zidul cheiului” (p. 316).

“(…) Mackensen are cuvinte de laudă pentru cele făcute de români în Dobrogea (...) în special în Constanța, care îți oferă o imagine splendidă despre înflorirea României sub regele Carol. (...) portul, splendidele silozouri, noile străzi, instalațiile portuare și numeroasele clădiri frumoase.”. (p. 692).

„Pe vremea când poetul roman Ovidius a trăit aici în surghiun, Tomi era deja unul dintre cele mai importante porturi ale Pontului Euxin. În ceea ce privește biserica, orașul a fost sediu episcopal încă de pe vremea lui Constantin. Episcopii se numeau episcopi ai Sciției, după cum era numita Dobrogea în antichitate, și au fost cu toții oameni eminenti, care au desfășurat și activități scriitoricești și au avut un cuvânt greu de spus în toate problemele bisericești din secolul al patrulea până în secolul al șaptelea. Faptul că acești episcopi au avut în orașul lor de reședință biserici mari și lăcașuri sfinte închinare martirilor lor, poate fi dedus fie și numai din împrejurarea că în celelalte orașe ale eparhiei s-au dezagrupat basilici de mărime apreciabile, cum ar fi la Axiopolis și Tropaeum, Callatis, Histria și Troesmis. Oare unde s-a aflat biserica principală în Tomisul vechi creștin? Este foarte probabil ca ea să fi tronat deasupra falezei nord-estice a promontoriului, pe care era deja clădită colonia greacă Tomis și de pe care marea învolburată este în prezent dominată de marile hoteluri și alte clădiri mărețe. Tocmai în după-amiaza aceasta am savurat plăcerea priveliștii de pe acest mal abrupt. (...) cele mai de seamă palate și temple ale Tomisului antic s-au aflat indiscutabil pe acest loc, ce excelează prin frumusețe și generozitatea perspectivei, și prin urmare tot aici s-a aflat și în epoca creștină biserica principală a episcopilor sciți.” (p. 775 și urm.)

„Ieșind înspre nord din acest loc de odihnă a morților [zona Cobadin, n.m.], ochiul poate savura o panoramă grandioasă. Drept sub noi se află în valea îmbelșugată un lac albastru, înconjurat de tufișuri și trestie de balta, mai încolo se înfățișează vederii cursurile de apă puternic ramificate ale Dunării, câte un sat înviiorând ici și colo peisajul, iar în depărtări, dincolo de celălalt mal al Dunării, se întinde, netedă ca marea câmpia Bărăganului.”. (p. 804).

Urmările războiului sunt însă evidente peste tot, ceea ce îl face pe Netzhammer să exclame: “(...) începem să ne dezmeticim ca dintr-un vis, căci chiar vis ni se pare acum călătoria pe care am întreprins-o prin sudul Dobrogei!” (p. 810).

Adriana Gheorghiu

"LUMEA DE DINCOLO" ÎN LITERATURA PRINCIPATULUI. OVIDIUS

Reprezentarea „lumii de dincolo” cu echivalentul ei, expresia „geografia funerară”, reprezintă un capitol important în evoluția culturii latine a epocii Principatului cu bogate exemplificări în literatură și filosofie.

Prima parte a Imperiului Roman, Principatul (inaugurat de glorioasa domnie a lui Augustus (27 a. Chr. - 14 p. Chr.) s-a caracterizat, în general, printr-o eferescență culturală fără precedent. Din punct de vedere literar a fost considerată „epoca de aur” a literaturii latine.¹ Denumirea este justificată având în vedere că acum se definitivează normele a ceea ce s-a numit „clasicismul latin”² și că în epocă au creat mari scriitori, printre ei și Ovidius, poetul exilat de marele Augustus pe meleagurile noastre.

În antichitatea clasică, imaginea lumii în cre ajung sufletele după moarte a fost creată de mit și de poezie care au apelat și la credințele populare pentru a o îmbogăți. Ea a evoluat pe parcursul timpului ajungând la imaginea cunoscută din operele literare clasice. La Homer lumea de dincolo este întunecată, goală, miseră unde sufletele răătăcesc fără țintă. Poetul o descrie în cântul 11 din *Odiseea*, care prezintă călătoria lui Ulise în Infern. Sufletul care părăsește trupul devine un *eidolon*³, o fantasmă care tulbură somnul muritorilor. Sufletele nu au formă și consistență materială și nu pot fi atinse de cei vii.

Pentru cei vii, înmormântarea, ca ritual de trecere către lumea umbrelor, capătă mare importanță fiind o condiție indispensabilă pentru ajungerea sufletului în Hades. Aici sufletele își pierd identitatea, sunt incapabile de a simți suferința sau emoțiile de orice fel. Hadesul este, în literatura antică, locul în care cei care au comis fapte reprobabile sau păcate față de zei vor ispăși pedeapsa veșnică în acea parte a Infernului numită Tartar. Cei care au dus o viață exemplară ajung într-un loc paradisiac, Câmpiile Elizee.

Lumea romană a preluat în mare parte concepția grecească despre viața de după moarte în forma ei spiritualizată. Și romanii vedeau lumea de dincolo ca pe un loc obscur, nedefinit, unde răătăcesc spiritele morților. Acestea, *manii* și *lemurii*, se pot întoarce în lumea celor vii, întorcându-le necesitățile ritualurilor speciale. La concepția romană despre lumea de dincolo de mormânt au contribuit credințele populare, convingerile moștenite de la greci dar și operele erudiților și literaților latini precum: Vergilius, Ovidius sau Seneca.

Vergilius, în *Eneida*, cartea a-VI-a, povestește despre coborârea eroului în Infern pentru a întâlni umbra tatălui său, Anchise care poate să îi dezvăluie viitorul. Coborârea în lumea de dincolo este o acțiune periculoasă ale cărei riscuri îi sunt prezentate lui Eneas încă de la început: „Anchise troianule, - ușor să pogori e-n Avernuș; / Ziua și noaptea-i deschisă intrarea lui Pluton cel negru: Dar să întorci pasul tău, la lumină să scapi de deasupra, / Asta e truda și chinul”.⁴ Înainte de coborârea în Infern, Enea trebuie să găsească creanga de aur și să sacrifice animale negre în cinstea divinităților subpământene. La intrare în lumea subterană viețuiesc personaje terifiante și animale înspăimântătoare precum: Himere, Briaeus cel cu o sută de brațe, monstrul din Lerna, Gorgone, Harpii.⁵

Enea ajunge la cele patru fluvii care mărginesc Tartarul: Acheron, Cocytus, Styx și

Lethe pe care le trece cu ajutorul luntrașului Charon „păzitorul peste fluvii” căruia îi arată creanga de aur. Trece apoi de câinele Cerberus și ajunge în Infern. Aici sufletele celor morți sunt așezate conform judecării lui Minos, judecată la care cei decedați trebuie să-și mărturisească păcatele.⁶ Peste Tartar domnește Rhadamantes care îi silește pe păcătoși să-și mărturisească păcatele. Cei care nu le mărturiseau erau pedepsiți de Tisifone și de celelalte Erinii. Aici își ispășeau pedeapsa cei care au greșit contra zeilor (titanii Ixion, Salmoneu, Piritous), cei care și-au ucis rudele, avarii sau cei care s-au ridicat contra stăpânilor.

În drumul lui, Eneas ajunge și la tărâmul celor fericiți rezervat celor care luptaseră pentru patrie, preoților, poezilor, artiștilor și eroilor.

Vergilius descrie lumea de dincolo și în poemul de tinerețe *Culex* în care povestește despre coborârea în Infern a unui țăntar (*culex*). Imaginile prezentate sunt asemănătoare cu cele din *Eneida*.

Și în opera lui Horațius apar unele referiri la lumea de dincolo și la personajele care o populează. *Carmina*, Cartea a II-a, XIII, prezintă spaima poetului produsă de o creangă care i-a căzut în cap și viziunea lumii de dincolo pe care a avut-o cu acest prilej.⁸ În *Ode* apare credința că Muzele i-au beatificat în cer pe cei ale căror merite le-au dezvăluit lumii. În prezentarea lumii subpământene, Horațius folosește imaginile mitologiei clasice cu fluviile care înconjoară Infernul, judecătorii infernali, torționarii și cei pedepsiți.⁹

Și în operele poezilor latini Tibul și Propertius apare o descriere mai mult sau mai puțin amănunțită a lumii subpământene pe care o împart în două zone distincte : Tartarul și Câmpiile Elizee.¹⁰

În opera lui Ovidius, poetul exilat la Tomis de marele Augustus acum 2000 de ani, imaginea lumii de dincolo apare în mai multe lucrări. În *Amoruri*, Cartea a II-a, 6, scrisă cu ocazia morții unui papagal al Corinei, sunt prezentate Câmpiile Elizee în care merge sufletul papagalului sub forma unui paradis al păsărilor : „Rămas bun! Către Corinna murind./ În Elyzeu, pe-o costișă, stejari adumbresc într-un codru/ Pe al cărui umed pământ iarba e verde mereu./ Neprihănitele paseri, se spune, locaș au în codru./ Cele ce însă cobesc nu sunt permise aici./ Păseri nevătămate, ca lebăda, pasc pe sub arbori, / Phoenixul neasemuit, care se naște din nou./ Își desfășoară penajul său mîndru păunul lunonei./ Pe papagal îl primesc, ca pe oașpe în verdele codru./ Păseri mirate ce-ntorc capul spre vorbele lui./ Oasele-i zac în mormînt cît și trupu-i de mare./ Lespedea mică, pe ea stihuri mărunte-are scris:/ Piatra aceasta vă spune ce mult am plăcut eu stăpînei./ Căci, dintre paseri, știam eu mai bine-a-i grăi”.¹¹

În cartea a IV-a a *Metamorfozelor*, poetul oferă o descriere a lumii de dincolo în termenii mitologiei clasice grecești cu ocazia relatării unei coborâri a lunonei în Infern. Ea le trimite pe Furiile la palatul lui Athomos. Tot aici poetul descrie și chinurile celor pedepsiți pe vecie pentru păcatele lor față de zei: Ixion, Cadmus, Sisif (432- 473): „Este un drum ce coboară, cernit cu tisă jale;/ El prin adîncă tăcere te duce-n Infern; nemișcatul/ Stix răspîndește grei aburi; pe-acolo se lasă în vale/ Umbrele

proaspete, toate nălucile pe care moartea / Li le dăduse. Paloarea și Frigul domnesc peste locuri/ Cu mărăcini; iar pe unde e drumul ce duce-n cetatea/ Stixului și unde-i palatul noptosului Dis, manii cei noi/ N-au cunoștință; și-tinsul oraș are mii de intrări și / Porți ce-s deschise oriunde”.¹²

În cartea a X-a a *Metamorfozelor* este descrisă coborârea lui Orfeu în Infern pentru a o recâștiga pe Eurydice (10-16): „...Cîntărețul/ Rodopian, după ce pe pămînt îndeajuns a jelit-o,/ Cearcă s-o caute chiar pe ale morții meleaguri, cutează/ Să se coboare prin poarta Tartarului pînă la Stix; își/ Face loc printre duhuri ușoare, ce-avut-au de groapă/ Parte și-ajunge la Persefona și la stăpînul/ Țării mîhnite, al umbrelor domn; ...”¹³.

Cererea lui este adresată sub formă de cântec și emoționează pe stăpîniul lumii subpământene, chiar și marii pedepsiți (Tantal, Sisif) își întrerup osânda pentru a-l asculta (40-48): „Pe cînd acestea spunea, atîngînd ale lirei lui coarde./ Umbrele fără sînge-l plîngeau; nu căta să mai prîndă/ Tantal apace fuge; /a lui Ixion roată se-oprise;/ Păsări nu mai rupeau din ficatul celui supus la/ Chinul acesta; iar Danaidele urma-și lăsară./ Iar tu Sisif, ai rămas așezat pe-a ta stîncă. Mișcate/ Eumenidele lacrimi atunci au vărsat, prima oară./ Zice-se; doamna regească și domnul adîncului nu pot/ Rugii să-i stea împotriva; Pe Euridice o chîamă”.¹⁴

În *Metamorfoze* XIV, Ovidius povestește coborârea lui Enea în Infern. Aceste versuri reprezintă o variantă prescurtată după Vergilius, aici fiind reluată cartea a VI-a a *Eneidei* (104 - 121): „Acoperite, pe țărmul din Cumae și-n a Sibilei/ Peșteră intră, o roagă să-l lase să meargă la umbra/ Tatălui său, prin Avern; stă cu ochii plecați, îi ridică/ Apoi și, de zeu pătrunsă în inimă, zice: / „O, tu, vestite viteaz, cu brațul necercat în războaie,/ Tu care smuls-ai din flăcări pe tatăl tău, ceri un greu lucru./ Dar să n-ai teamă, dorința-ți va fi împlinită; lăcașul/ Elisian și regatul din urmă al lumii și umbra/ Scumpă a tatălui tău, vei vedea; călăuză-ți voi fi eu;/ Omului bun orice drum i-e deschis. Și, vorbind îi arată/ Strălucitoarea creangă de aur din codru, - nchinată/ Avernianeii lunona; s-o rupă de trunchi poruncește./ El se supune: -a lui Orcus, temutul, împărăție/ Cu mulți supuși, pe strămoși și a tatălui umbră văzut-a;/ Află ce legi cîrmuiesc acele locuri și-n lupte/ Noi ce primejdii-înfruntava. Și de aici ei își poartă/ Pașii încet pe-o cărare din față; mai uită de trudă/ Vorbe schimbînd cu altă călăuză, Sibila din Cumae”.¹⁵

În cartea a XV-a a aceleiași opere este prezentată o imagine diferită a tărâmului de dincolo, una celestă, sufletul fiind originar, în viziunea lui Ovidius, din stele și trecând dintr-un corp în altul (143 - 172): „Iar pentru că mă îndeamnă un zeu să vorbesc, eu urma-voi/ Să grăiesc la poruncă; lăsa-voi suflarea lui Delfi/ Din a mea gură să iasă; deschide-voi cerul; răspunsul/ Înțelepciunii divine rosti-voi, cînta-voi mari taine/ Neiscodite de minți pînă-acum și ascunse-ndelungă/ Vreme; la stele urca-voi; lăsa-voi pămîntul cel țăpăn./ Fi-voi dus de un nor și-am să stau pe-a lui Atlas tari umeri/ Și de acolo văzîndu-i pe oameni în rătăcire, / De

(continuare în pag. 15)

SCRIITORI DE LA MARE – GABRIELA VLAD

Biblion: De ce scrieți? De ce roman istoric?

G. Vlad: Să întrebi un scriitor de ce scrie este ca și cum ai întreba vântul de ce bate; probabil că un meteorolog ar explica erudit despre rotația Pământului și despre diferențele de presiune care duc la deplasarea aerului între două zone geografice, și probabil că există o explicație erudită și despre motivele care îl împing pe un scriitor să aștearnă pe hârtie o poveste; dar eu prefer să simt chemarea hârtiei albe și a penei de scris, mai înainte de a analiza tehnologia de fabricare a hârtiei ori de a verifica specia de pasăre de la care provine pana respectivă.

Scrisul este parte din mine, iar romanul istoric este genul care mă atrage cel mai mult.

Cândva Nicolae Iorga își exprima părerea de rău că nu este scriitor: un istoric poate cerceta o epocă și îi poate enumera în date seci oamenii, faptele lor și contextul în care au trăit, dar numai un scriitor poate insufla viață în toate aceste umbre ilustre ale trecutului, le poate prezenta povestea în așa fel încât cititorii să vadă oamenii din spatele faptelor istorice. Sper că am izbutit în această lucrare și că cititorii mei sunt mulțumiți.

Unde ați făcut documentarea, cât timp și dacă ne puteți spune ceva inedit din tainele arhivelor și bibliotecilor?

Orice documentare presupune un efort complex de căutare, interconectare a datelor, interpretare chiar, acolo unde istoricii nu se pun de acord asupra unui lucru – și vă asigur că sunt multe lucruri asupra cărora istoricii nu s-au pus încă de acord ori teorii vechi ce necesită reinterpretări moderne. Ca scriitor trebuie să-ți păstrezi mintea deschisă, luciditatea și obiectivitatea inițiale jucând un mare rol. Mai ales în romanul istoric, poți să interpretezi – ori chiar să răstălmăcești – anumite lucruri, dar n-ai voie să nu te documentezi asupra lor cu cea mai mare atenție.

Așa încât, ca să vă răspund, documentarea mi-a luat mult timp – poate douăzeci de ani – încă nu am terminat-o (dacă o voi termina vreodată) și a necesitat tone de cărți, manuscrise, reviste de specialitate sau notițe.

Documentarea pentru „Drăculeștii” m-a purtat prin toată țara, prin biblioteci, arhive, cetăți și ruine; am întâlnit oameni minunați, pasionați de istorie și de cultură, profesioniști desăvârșiți, de la care am avut multe de învățat și cărora le mulțumesc și pe această cale. Încerc doar regretul că noi, românii, ca popor, nu ne străduim astăzi aproape deloc să ne punem în valoare istoria încărcată de glorie pe care o avem. Nu sunt vorbe mari, nu e patriotism de paradă ceea ce spun.

În aceste vremuri tulburi suntem mai degrabă tentați să scoatem în evidență răul din noi, urâtul și grotescul; după deceniile de îndocrinare ceaușistă, în care istoria națională era glorificată absurd prin scoaterea ei din contextul european și preamărirea câtorva figuri specifice, cu singurul scop de a justifica dictatura comunistă și pe liderul de partid-stat, e normal să avem o mișcare de recul, e normal să ne zburlim mental când auzim de Ștefan cel Mare – „vâi, ce mai fustangiu!” – ori de Mihai Viteazu – „un aventurier de origine incertă”. Această mișcare de recul s-a reflectat inclusiv în așa-zisul manual alternativ de istorie, unde același Mihai Viteazu

are ochi frumoși iar Decebal buze groase, unde copiii învață că poporul român „s-a stabilit pe aceste meleaguri” acum două mii de ani – de parcă până atunci fuseserăm plecați cu pluta – și unde o doamnă drăguță ca Andreea Esca este considerată revoluționară, de parcă pașoptiștii ca Rosetti, Alecsandri sau Kogălniceanu n-au realizat mai apoi Mica Unire din 1859, ci au dormit în papuci. Reculul poate fi normal un doi-trei, dar după douăzeci de ani se transformă în sinucidere spirituală, în lipsă de modele, în decăderea unui popor la nivelul de gloată neguvernabilă, de căpșunari ai Europei. Dacă românii cred că ei n-au făcut nimic niciodată, le dau un mic exemplu: iazurile sătești și domnești.

În Moldova lui Ștefan cel Mare aproape că nu era sat fără un iaz cu pește; pe vremea lui Mircea cel Bătrân era pe râul Ialomița, mai jos de Târgoviște, așa-numitul „iaz domnesc” lung de 15 km, lat de 800 de metri, cu înălțimea la baraj de 7 metri, o lucrare inginerască demnă de zilele noastre. Spre comparație, golful Cornul de Aur din Istanbul are 13 km lungime și 500 de metri lățime; era normal, așadar, ca un domn al Țării Românești să nu fie impresionat până la lacrimi de poruncile vreunui sol otoman, căci el își avea Cornul lui de Aur acasă. Mai știe cineva ceva despre acest iaz? I se mai văd urmele? Există vreun traseu turistic care să includă locul acela? Din păcate, nu. Și exemplele pot continua la nesfârșit.

Ce părere aveți despre serviciile Bibliotecii Județene Constanța?

Mare parte din tonele de cărți pomenite mai sus le-am găsit la Biblioteca Județeană Constanța, deci am o părere excelentă despre această instituție fundamentală a orașului nostru. O simplă vizită în clădirea ei de marmură, printre rafturile pline de cărți minunate, este o plăcere chiar și pentru cineva nu foarte familiarizat cu lectura.

Dar, cum trăim în era internetului, cărților li s-a adăugat sala de internet a bibliotecii, inițiativă pentru care vă felicit din tot sufletul. Cărțile și internetul merg mână în mână, se verifică și se completează reciproc.

Pot da exemplul unui tânăr istoric din Cluj, îngropat până peste cap în arhive medievale, care, găsind pe internet pozele unui manuscris german rar din secolul XV, și-a putut verifica o teorie, în condițiile în care altminteri n-a fi ajuns poate niciodată să consulte acel manuscris în original. Faptul că aici, la bibliotecă, se organizează simpoziioane, lansări de carte, evenimente culturale deosebite, faptul că aici se găsesc titluri numeroase și valoroase – pe unele nu le-am găsit decât aici – demonstrează, dacă mai era nevoie, locul important pe care Biblioteca Județeană „I.N.Roman” îl are în peisajul cultural constănțean.

Cum vedeți societatea / oamenii de acum, comparativ cu cei de acum 500 de ani?

Deosebirea e mai mică decât s-ar putea crede. Ca să intru în amănunte mi-ar trebui tomuri întregi, așa că voi lua ca exemplu doar câteva lucruri fundamentale: economia și familia medievală.

Economia era tot de tip cerere și ofertă, o economie liberă, bazată pe meșteșuguri (mica industrie familială), ateliere și bresle care au generat marea industrie, agricultura, minierii și comerț. Familia era și atunci, ca și acum, de tip mai degrabă patriarhal; vorbim de drepturile femeilor abia de la mișcarea sufragetelor încoace, din anii 1920, ceea ce nu înseamnă că femeile nu își aveau rolul lor în mecanismele puterii politice: căsătoriile dinastice sau figuri de regente ca doamna Ruxandra a lui Lăpușeanu și doamna Chiajna a lui Mircea Ciobanul ar fi doar câteva exemple. Societatea era bine structurată; putem spune că oamenii erau atunci mult mai credincioși, rar dacă se găsea vreun domn să nu țină post, de pildă, un lucru blamat în cronici. Nu le lipsea nici distracția; chiar dacă nu aveau televizor, era teatrul popular – „irozii” – erau întrecerile de oină sau de arme, balurile de curte sau horele și petrecerile sătești unde lumea cânta împreună; privind în jur, constat că azi românii parcă au uitat să cânte, tot ascultând cum cântă alții. Dincolo de progresul tehnic al celor 500 de ani scurși de atunci, dincolo de cele câteva revoluții ale prețurilor, agriculturii sau industriei, care au generat convulsii cumplite și au dus la războaie grele în toată lumea, mentalitățile s-au schimbat mai greu sau deloc. O fi bine, o fi rău?

Repet, fac această comparație cu totul superficial și încerc să subliniez doar câteva linii generale. Există multe constante; una din ele, din păcate, este menținerea românilor în stadiul de furnizori de materii prime, nu de tehnologii și produse finite. Așa era acum 500 de ani, așa e și azi. Ar trebui să ne dea de gândit această constantă economică de care nu ne mai dezbărăm. Cine vrea să mă contrazică să privească în port, să vadă ce exportăm, și la vamă, să vadă ce importăm.

Nivelul economic general se repercutează și asupra nivelului economic individual; așa era acum 500 de ani, ca și azi. Și viceversa, nivelul individual reflectă nivelul general, deși de talente excepționale n-am dus lipsă niciodată. Undeva, în adâncul mentalului nostru colectiv, ceva ne face să ne comportăm ca apa curgătoare. Ne strecurăm, supraviețuim, rotunjim piatra, dar scoatem la suprafață doar gunoaiele. Supraviețuim; de trăit, trăim mai rar.

Ca membru al breslei, ce părere aveți despre peisajul literaturii române de la malul mării?

Se scrie foarte multă poezie: ca întotdeauna, marea este muza noastră, a tuturor. Într-un oraș cosmopolit ca al nostru libertatea mării e fluidul vital al existenței scriitorimii. Pot aminti aici scriitorii tineri ca Liviu Lungu, Bogdan Boeru, Cristiana Eso... Oamenii scriu, participă la evenimente culturale, se mișcă, încearcă să miște și factorii decizionali spre o viață culturală autentică, generatoare de valori spirituale, de elite, de modele... E bine.

Proiecte de viitor – aveți de gând să vă orientați și către alte orizonturi? Care ar fi acelea?

Pictorii Renașterii aveau un principiu de bază: în natură nu există linie dreaptă. Un peisaj liniar devine repede plictisitor, obosește ochiul privitorului. În viitorul imediat am în plan editarea ultimei părți a „Drăculeștilor”, „Umbră Semilunii”; apoi, un alt roman istoric și unul din zilele noastre (cu documentarea și studiile aferente), câteva povestiri... Sper doar ca plăcerea de a scrie să nu mă părăsească și să fiu sănătoasă, căci de lucru ar fi: sunt încă multe povești de spus!

A consemnat: Ștefan Pleșoianu

DESTINUL ÎN POEZIA FUNERARĂ TOMITANĂ

Destinul reprezintă o temă favorită a mitologiei care abundă de o complexitate de povestiri, mai ales din perspectiva definirii destinului ca entitate divină în sine, care încadrează ordinea lumii. O a doua perspectivă se referă la raporturile între aceasta și celelalte divinități olimpice, cu privire specială asupra raporturilor cu Zeus.

În al treilea rând interpretează rolul său (al destinului) în raport cu viața omului și cu libertatea și responsabilitățile lui. În privința definirii personalității specifice a destinului, ea evoluează în timp de la poezia epică arhaică din Grecia în care nu exista ca figură divină definită clar sau ca entitate cosmică singulară care domină lumea și o supune legilor sale de nepătruns. În aceste scrieri apar destinele specifice ale indivizilor. În *Iliada* nu apare un Destin în general ci destine ale indivizilor numite *moirai* semnificând soarta care este rezervată fiecăruia. Destinul individual, *Moirele*, apare ulterior în literatura și religia greacă alături de moarte, desemnată cu un termen asemănător, *moros*. *Moirele*, la romani *Parce*, erau fiicele Noptii sau ale lui Zeus, trăiau într-o peșteră din cer și se numeau Cloto, Lachesis și Atropos.

Față de divinitățile Panteonului destinul are o poziție superioară, chiar și lui Zeus îi „dictează” faptele și comportamentul față de ceilalți zei sau față de muritorii de rând. El nu îi poate salva de la moartea care le era destinată pe prietenii săi: Hector și Sarpedon.

Este acceptată, de către majoritatea cercetătorilor culturii și religiei antice, ideea că „destinul” este de origine indo-europeană și a pătruns în Grecia ca urmare a impactului creat de întâlnirea credințelor vechilor locuitori ai Peninsulei și insulelor grecești cu cele ale indo-europenilor.

Raportul dintre destin și libertatea individuală a omului este ilustrat cel mai bine în teatrul grecesc, mai ales în tragedie, unde sentimentul voinței individuale devine atât de puternic, încât destinul e resimțit ca o forță adesea dușmană, bine definită, care de multe ori se prezintă ca un obstacol împotriva căruia eroii trebuie să lupte.

Prezența unui destin ce determină viața oamenilor și condiționează succesul acțiunilor lor face ca problema liberei voințe individuale și a responsabilității personale să devină în mod dramatic evidentă.

Dacă însuși Zeus, regele zeilor, este legat de o ordine eternă și imutabilă, căreia i se supune însă din proprie voință, problema raportului dintre destin și liberul arbitru se pune cu atât mai mult în cazul omului. Destinul apare ca o ordine cosmică prestabilită, căreia trebuie să i te conformezi, știind că o acțiune întreprinsă împotriva sa este posibilă, dar comportă consecințe inevitabile care sunt deja scrise și merg în direcția afirmării acestei ordini cosmice.

Omul nu poate să știe și cu atât mai puțin să pună voința proprie înaintea ordinii care susține Universul. Eschil, în *Prometeu*, vorbește despre nevoie, *Ananke*, domnește în devenirea universală. El le amintește aici pe *Moire* și pe *Erinii* de care nici Zeus nu poate fugi. Oamenii nu pot să fugă de destin; în *Antigona*, Sofocle vorbește de înfruntarea destinului și de asumarea consecințelor acestui fapt, în acest caz pedeapsa supremă, moartea. Eschil, în *Cei șapte împotriva Tebei*, spune despre regele Laios că „își face singur destinul”, iar despre Eteocle că știe că „dacă ți-o dau zeii, nu poți să scapi de nenorocire”.

În epoca elenistică filosofii definesc destinul ca *heimarmene*, Platon, în *Gorgias*,

spune că: „e o vorbă a femeilor că nimeni nu poate scăpa de destin” și că lui îi este supus chiar și un om înțelept precum Socrate. Înțeleptul știe că destinul, fiind exterior omului, nu are mare importanță, independent de evenimentele în care este implicat, dacă urmează vocea interioară care îl inspiră, natura sa intimă, daimonul său, omul va putea găsi fericirea.

În lumea romană destinul se numește *fatum*, el desemnează ceea ce este sortit omului de către zei, cuvântul lor. Divinitățile specifice corespund celor grecești și se numesc *Parce*, *Sibile*, *Kere* și *Tyche*. Ele personifică nu un destin general ci soarta fiecărui individ, a fiecărui stat sau a fiecărei cetăți. Ele au dobândit, în timp, conotații negative, ca și divinitățile grecești analoge, cu accent pe caracterul imprevizibil al acțiunii lor asupra vieții oamenilor. La nivelul religiei populare romane se păstrează și credința într-un singur zeu Destin, cu caracteristicile unui geniu personal, arbitru suprem al destinului fiecăruia.

Colonia grecească Tomis nu face excepție de la regulă, în sensul că aici, în epoca elenistică și în cea romană întâlnim același sistem religios, aceleași credințe ca în patria mamă. Situația este diferită în ceea ce privește sursele de informații deoarece nu dispunem de prea multe izvoare literare, sursa cunoașterii, în cele mai multe cazuri fiind inscripțiile. Inscripțiile funerare oglindesc cel mai adesea stări sufletești ale celor aflați în luptă cu nenorocirea, cu moartea.

Epigramele funerare cuprind elemente comune de conținut legate de vremelnicia omului, neprevăzutul sorții, jalea celor rămași în urmă etc., dar au și note distincte cum ar fi acceptarea ideii că „moartea șterge suferințele” și „totul devine cenușă” sau că viața, în forma ei spirituală, psihică, continuă și după moarte. Ele exprimă stări de spirit de moment ale supraviețuitorilor, din ele transpar idei filosofice prelucrate de gândirea populară a celor care le-au conceput. Ele ne dau date despre cei decedați pe care îi prezintă adesea în forme idealizate, fiind definiți de pietate, frumusețe, cuminenție, prietenie, demnitate, înțelepciune. Apare frecvent epitetul *pius*, la forma lui superlativă: *parentes pietissimi*, *pietissimo patri* sau *filiis piissimis*.

Cele mai mișcătoare epigrame funerare sunt scrise pentru cei morți înainte de vreme. Morțile înainte de vreme, nu sunt conforme ordinii firești sau necesității raționale a lumii și de aceea sunt considerate aberante. Ele se petrec înainte ca tinerii „să fi atins vremea nuntirii”, „înainte de a intra în rândul bărbatilor”, „încă din fragedă copilărie”, „înainte de a fi inițiat la rău” sau, printr-o exprimare plastică dintr-o inscripție tomitană, „*innocentiae pleno*”. Durerea părinților este exprimată în puține cuvinte, fiind însoțită și de reprezentări sculpturale care exprimă sentimentele din text cum este cazul inscripției puse de Asclepiades pentru copiii săi, însoțită de imaginea mâinilor, palmelor ridicate într-un gest de implorare, teamă sau imprecare. Textul, în limba greacă spune că Asclepiades a ridicat monumentul dedicat eroilor subpământeni ca amintire a copiilor săi: Flavia Aquilina care a trăit 8 ani și Iulius Augurinus de 2 ani. În ceea ce privește semnificația reliefului, el pare să se refere fie la „demonul cu ochi răi”, fie la „zeii cei răi” care au pricinuit moartea copiilor săi.

În cazul morților premature are loc o încălcare a normelor firești, de aici conștiința nedreptății pe lângă durerea provocată de eveniment. Fatalitatea actului este pusă pe seama

destinului, *Fatum* sau a *Moirelor*. O epigramă funerară de la Tomis spune că „*Nimic nu depinde de oameni; toate se învârtesc sub puterea destinului... Dar voinței mele i-a luat-o înainte hotărârea (destinului), prin acest mormint*”. Aici destinul este asimilat *Moirelor*, conform unei filosofii stoice larg răspândită în epoca Dominatului. Aici destinul este asimilat providenței deși sunt vizate, indirect și *Moirele*. Ele sunt acuzate, în unele epigrafe de indiferență la suferințele produse, sunt prezentate ca insensibile la durere, funeste, cu o judecată crudă sau uneltitoare la apariția unor nenorociri. Hotărârile lor sun implacabile, ele stabilesc totul. Acțiunea lor, în grup sau singulară, are efect funest, inscripțiile vorbind despre judecata crudă a sorții care aduce oamenilor nenorociri.

Un alt factor responsabil de suferințele produse este, conform inscripțiilor, spiritul sau geniuul rău. Ideea geloziei și răzbunării divine pe oamenii prea fericiți este tratată nu numai în inscripții ci și în operele literare ale unor autori greci sau latini precum: Herodot (în *Istoriei*) și Ovidiu (în *Metamorfoze*). Este vorba despre o combinație între credința greacă despre demonul ucigaș al copiilor și tinerilor în general și cea orientală a opoziției dintre două principii egale: al Binelui și al Răului. Morțile premature erau puse pe seama demonului cu ochi răi din superstiția elenică a demonului cu ochi răi sau a zeilor vrăjmași din credințele orientale. Un astfel de demon, *gelos*, *funest*, *rău*, *plin de invidie* este prezent și în epigramele funerare din Tomis atât în cele grecești cât și în cele romane, unele inscripții fiind datate și în perioada creștină.

Oamenii au inscripționat adevărate „sententiae” de tipul: „*totul devine cenușă*”, „*cei buni sunt supuși morții*” sau „*nu pe măsura pietății este soarta muritorilor*”. Una dintre cele mai frumoase și mai cunoscute epigrame funerare din Tomis este cea pusă pentru Eros, în grecește; ea expune punctul de vedere al unui stoic care nu crede în nemurirea sufletului și care ne dă măsura gândirii sale filosofice:

„...*Dar celor morți nu le mai este dor de nimic, [după cum] nu mai este iubire pentru cei ce s-au dus, ci cel mort zace ca o piatră înțepenită în mijlocul cîmpului, împrăștiind carnea sa în pămîntul proaspăt. De aceea, rămînînd acestora gloria cinstită a vieții, tu însuși ia, dîcînd, cu toate bucurile dragostea carnală? Din apă, din pămînt și din suflare eram mai înainte. Odată mort, zac [aici], dînd tuturor toate. Aceasta rămîne tuturor. Dar mai mult ce? De unde a venit s-a împrăștiat corpul slăbit*”.

Prin aceste cuvinte autorul exprimă ideea materialității și perisabilității ființei umane destinată, după moarte, reintegrării în circuitul naturii. El vede aceste lucruri ca pe un dat, o soartă, un destin căruia nu putem să ne opunem și, de aceea, nu exprimăm nici un regret față de cei plecați de pe acest pământ.

Am abordat în acest material doar o parte a numeroaselor informații sau interpretări istorice și filosofice care se pot face pe baza inscripțiilor funerare în general și a celor tomitane în special. Ele ne oferă mult mai multe date, din diverse domenii ale vieții celor care le-au făcut. Totodată, noile descoperiri sau reinterpretarea celor existente urmează să îmbogățească paleta cunoștințelor noastre despre viața celor care au trăit cu aproape două milenii în urmă pe teritoriul Constanței actuale.

SEMNAL

RECENZII

BREVIAAR

"Tara Duncan"

de Sophie Audouin-Mamikonian

În 2008, a început să apară la Editura Corint Junior, seria „Tara Duncan”, a Sophiei Audouin-Mamikonian (născută la 24 august, 1961, la St. Jean de Luz), scriitoare franceză, de origine armeană.

Prințesa Sophie Audouin - Mamikonian (este prințesa Armeniei) se pare că a moștenit umorul din familie. Ea este strănepoata lui Tristan Bernard (romancier, jurnalist) și nepoata lui Francis Veber (actor, scenarist, producător).

Personajul principal, Tara 'tylanhem Duncan, zisă Tara, descoperă că mama ei încă mai este în viață, dar este ținută prizonieră de Magister, teribilul Stăpân al Sangravorilor. Tara pleacă spre AltLume, planeta Înălților Magi. Însoțită de Manitou, străbunicul ei prefăcut într-un labrador ca urmare a unui sorț greșit, aici îi va întâlni pe fantastical Maestru Chem, malițiosul Palat Viu, Vampyrul, Himerele, veninoasele Harpii își va face o mulțime de prieteni, uneori ... neașteptați.

Din Împărăția Limburilor până în insula Trandafirilor Negri, Tara își va continua căutarea. Dar puterea ei magică mult prea mare va stârni invidia multora, așa că nu peste multă vreme Tara se va afla în mijlocul unor comploturi pe care va trebui să le dea jos pentru a putea descoperi în cele din urmă locul tainic în care Magister o ține prizonieră pe mama ei.

Personajele cărții sunt:

Robin M'angil, elf superdotat, cu plete albe și ochi cristalini. Ascendența sa pe jumătate umană îi pricinuieste o mulțime de neplăceri. Înarmat cu arcul lui Lilandrul, ar fi gata să-și dea și viața pentru Tara, de care este îndrăgostit în taină.

Fabrice de Besois-Giron este fiul Păzitorului Porții Terestre. Este cel mai vechi prieten al Tarei. La fel ca și ea, și el și-a descoperit puterea de sorțitor din întâmplare.

Manitou Duncan este străbunicul Tarei. El este un sorțitor neîndemânatic ce și-a aruncat un sorț pentru a deveni nemuritor, dar nu a reușit decât să se transforme într-un labrador negru. El o va însoți pe Tara în călătoria sa inițiativă.

Caliban Dal Salan, zis Cal este un spion în serviciul regatului Lancovit. El este curajos și sprinten și o va ajuta pe Tara în călătoria sa în AltLume. Deține arta de a destinde situațiile cele mai încordate prin umorul său cu totul original.

Fafnir, din clanul Forgeafeux este o războinică înverșunată. Ea o adoră pe Tara pentru că alături de ea are parte de niște încierări pe cinste. Mititica roșcată mânuiește

un arsenal întreg de arme, pe care le făurește singură. Îi place tot ceea ce provoacă zgomot și nu poate suferi magia.

Gloria Daavil, zisă Moineau este prințesă de Lancovit, urmașă a Frumoasei și Bestiei. Ea se poate preface în Fiară oricând pofteste. Este cea mai bună prietenă a Tarei.

Alte personaje sunt „spachounii”, curcani uriași și aurii, care se umflă în pene și sunt ușor de prins; „krakdenții”, animale originare din Krankar, țara trolilor, sunt foarte periculoși pentru că au o gură extensibilă care poate înghiți orice; „mauuuuui”, elani fără coame, cu două capete; „brraaaii”, boi enormi cu părul foarte des; „krakenul”, o caracatiță uriașă cu tentacule negre; „pllopii”, niște broaște mici albastre cu alb; „pegașii”, cai înaripați, cu o inteligență apropiată de cea a câinilor; „vrririi”, feline cu blana alb cu galben, cu șase labe, favoritele împărătesei, „spalenditalii”, un soi de scorpioni domesticiți, ce servesc drept animale de călărie gnomilor.

La începutul volumului există o hartă a AlteiLumi. Conform acesteia, AltLume este înconjurată de Oceanul Cețurilor, de Oceanul Albastru, Marea Furtunilor, Marea Michail. Există în această lume: Imperiul Omois, Împărăția Aqvaria (Țara Tritonilor), Regatul Krasalvia, Regatul Lancovit, Insulele Împărăției Patrok, Deșertul Salterens, Împărăția Selenda, Împărăția Vilain, Muntele Tandor, Câmpia Mentalirului. Continentul neexplorat este înconjurat de „bariera magică”.

La sfârșitul volumului există un „Mic lexic din AltLume” unde sunt explicate țările și popoarele din AltLume și fauna și flora din AltLume. Planeta AltLume este un loc al magiei. Ea efectuează mișcarea sa de rotație în jurul Soarelui său în 14 luni; zilele durează aici 26 de ore și anul numără 454 zile.

Magia care domnește în AltLume condiționează atât fauna, flora, cât și climatul. De aceea anotimpurile sunt foarte greu de anticipat. Pentru un an există nu mai puțin de șapte anotimpuri.

În AltLume trăiesc o mulțime de popoare, dintre care cele mai importante sunt cele ale oamenilor, piticilor, uriașilor, trolilor, vampyrilor, gnomilor, spiridușilor, elfilor, licornilor, himerelor, tatrșilor și dragonilor.

Întreg volumul, ca și volumele următoare, este o invitație la aventură, o incursiune într-o lume de basm, populată cu personaje magice.

Sophie Audouin-Mamikonian a promis cititorilor zece volume de-a lungul cărora va urmări aventurile Tarei Duncan, aventuri pline de umor, suspans și magie.

Diana Codreanu

"Portrete istorice ale românilor"

de Dan Berindei

Dan Berindei este un ilustrat publicist și istoric român, licențiat în istorie și filosofie al Universității din București (1945), doctor în istorie (1963) și membru al Academiei Române din 1992. A publicat peste 500 de lucrări științifice, din care peste 50 de cărți referitoare la istoria politică universală și românească a secolelor XVIII-XX, precum și la istoria culturii: „1848 în Țările Române”, „Bălcescu, București: ghid turistic”, „Cultura națională română modernă”, „Din începuturile diplomației românești moderne”, „Enciclopedia istoriografiei românești”, „Epoca Unirii și multe alte documente”.

„Portrete istorice ale românilor. Domnitori, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literați” este o ediție revizuită și se adresează tuturor celor care doresc „să se apropie” de figurile marcante ale trecutului țării noastre: „Portretele dau viață cursului general al devenirii-il însușesc, îl colorează, îl umanizează într-un fel. Prin ele poate fi trezit interesul chiar și pentru momente istorice aparent prin nimic atrăgătoare”.

În galeria de figuri din acest volum se numără: domnitori exemplari - Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir; cărturari - Miron Costin, Johannes Honterus, etc.; revoluționari - Horea, Gheorghe Lazăr, Tudor Vladimirescu; făuritori ai României moderne - Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, I.C.Brătianu, I.H.Rădulescu, Ion Ghica, Avram Iancu, Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Magheru, Costache Negri, C.A. Rosetti; domnitori și regine - Barbu Știrbei, Al. I. Cuza, Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea; istorici români - Gh. Șincai, B.P. Hașdeu, Eudoxiu Hurmuzaki, A.D. Xenopol, N. Iorga, D. Onciul, C. Moisil, Constantin C. Giurescu, Vasile Netea, etc.; oameni de litere - I.L.Caragiale, L. Rebreanu, G. Călinescu; oameni politici din prima jumătate a secolului al XX-lea - Ionel Brătianu, Take Ionescu, N.Titulescu, Iuliu Maniu, Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărescu, etc.

Pentru autorul acestui volum, trecutul reprezintă o însumare de personalități istorice ce au avut un rol definitoriu în modelarea timpurilor în care au trăit.

Ediția revizuită a lucrării apărute în anul 2009 la editura Compania din București rămâne un document de o valoare ce depășește cercul restrâns al cercetărilor istorice, o mărturie asupra unor fapte ce nu-și află locul în riguroasele prezentări științifice ale trecutului pe care le completează și le îmbogățește într-un mod unic.

Iulia Dima

“Martor al speranței”
de George Weigel

S-au împlinit în această lună cinci ani de la plecarea spre cele venice a celui care a fost numit *Papa cel bun*. Aparent redundantă, aparent contradictorie (oare nu toți papii, toți prelații, în general toți păstoriile sufletești e de la sine înțeles că trebuie să fie mai ales buni?), expresia are geniul formulărilor care subînțeleg mai mult decât spun. În lumea noastră tot mai răsturnată, în care anormalitatea tinde să devină normă și în care ororile ne lovesc cu atât mai mult când sunt comise tocmai de cei care, invocând harul divin, se propun ca modele, Papa Ioan Paul al II-lea (1920-2005) a fost „*cel bun*”. Poate și pentru că a avut curajul să spună „*Dacă voi greși, să mă corecți*”. Sau, cu riscul de a-i scandaliza chiar pe unii dintre ai săi, să spună „*Creștinii au comis erori condamnabile*” și să ceară iertare pentru păcatele comise de Biserica Catolică de-a lungul istoriei.

Personalității Papei Ioan Paul al II-lea i-au fost dedicate numeroase lucrări, una dintre cele mai substanțiale fiind biografia americanului George Weigel, cu titlul *Martor al speranței* (Târgu Lăpuș, editura Galaxia Gutenberg, 2007). Dincolo de carisma de excepție care a proiectat pontificatul acestui Papă în centrul atenției mondiale și dincolo de lupta sa împotriva comunismului, biografia accentuează profilul intelectual al lui Karol Wojtyła, dimensiune pe care, „*din epoca Reformei, nu a mai atins-o niciun alt pontificat*”.

Format prin dialogul cu gânditori de statura lui Toma de Aquino, Husserl, Max Scheler, Paul Ricoeur, Emmanuel Levinas și Leszek Kolakowski, Papa Ioan Paul al II-lea a fost unul dintre puținii oameni ai Bisericii Catolice din secolul trecut care a fost și o prezență creativă în peisajul intelectual european. Niciun alt Papă nu a menținut contacte atât de strânse cu intelectualii - filozofi, oameni de știință, cercetători, dintre care majoritatea erau atești și agnostici. El a reușit să stabilească o zonă de întâlnire cu filozofia modernă de după Descartes, pe care mulți filozofi catolici o consideră ireconciliabilă cu gândirea bisericii, și nu a renunțat niciodată la privirea profundă asupra acțiunii morale omenești.

Papei Ioan Paul al II-lea i se datorează și faptul că gândirea socială a bisericii catolice a ieșit dintre zidurile institutelor și seminariilor. Gândirea lui filozofică, experiența din timpul nazismului și comunismului, întâlnirea cu democrația occidentală și preocuparea sa pastorală pentru problemele lumii a treia l-au ajutat să articuleze o doctrină socială realistă și nuanțată, clar detașată de modelul marxist, bazată exclusiv pe modelul evanghelic. Autorul consideră că Papa Ioan Paul al II-lea nu ar fi putut fi „*un Papă radical*”, care a pus în pericol ideologia comunistă printr-o doctrină socială bazată ferm pe drepturile omului, dacă activitatea sa nu ar fi fost întemeiată pe o curajoasă reflecție intelectuală. El nu a contracarat ideologia comunistă printr-o altă schemă ideologică, ci printr-o critică filozofică a principiilor comuniste care se opun spiritului uman. În aceeași cheie filozofică, el a reafirmat libertatea ca pe un principiu fundamental al naturii umane și ca pe o trăsătură distinctivă a omului modern. Acest discurs ce pare să aparțină Iluminismului este cel al unui credincios profund și al unui „*tradiționalist*”, care nu s-a ferit să critice nici relativismul, individualismul și consumerismul acestor timpuri. În opinia autorului, „*secretul complexității atât de personale a lui Karol Wojtyła pare să stea în curajul său de a gândi fără prejudecăți și în autenticitatea reflecției sale spirituale și intelectuale*”.

Adriana Gheorghiu

“Istoria civilizației românești”
de Ioan Scurtu

Profesorul universitar doctor Ioan Scurtu, autor a numeroase lucrări de istorie a românilor, dintre care amintim: *Istoria Românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, 4 vol., *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, își continuă preocupările legate de civilizația românească interbelică, de evoluția societății românești și de însemnătatea anilor 1919-1940.

Lucrarea este structurată în unsprezece capitole și tratează societatea românească sub toate aspectele: social, economic, cultural, politic, etnografic, etc. Astfel, primul capitol se referă la noul context istoric în care se desfășoară viața într-o Românie întregită după primul război mondial, cu o populație de 18 milioane de locuitori, majoritari și minoritari care conviețuiau pașnic în mediul urban sau rural.

Orașul va cunoaște cel mai rapid proces de modernizare, aici fiind concentrate cele mai multe valori ale civilizației umane.

În anul 1930, Bucureștiul era cel mai mare oraș, însumând o populație de 600.000 de locuitori, iar alte patru orașe depășeau suta de mii de locuitori: Chișinău, Cernăuți, Iași și Galați. Orașele românești interbelice, cu aspect cosmopolit, aveau totuși reguli foarte strict delimitate, existau măsuri clare punitive împotriva celor care tulburau conviețuirea urbană civilizată. În ceea ce privește orașele Transilvaniei, acestea au cunoscut un fenomen aparte: alături de orașul vechi, locuit în majoritate covârșitoare de unguri și sași, s-a dezvoltat orașul nou, format în principal din români, care nu avuseseră dreptul să se stabilească în cetate. Bineînțeles că beneficiile civilizației se resimțeau mai ales în orașele mari, cu deosebire în zona centrală.

Spre deosebire de oraș, satul românesc interbelic s-a dezvoltat într-un ritm mai lent, păstrându-și tradițiile, dar și sărăcia majorității țărănilor cu pământ puțin sau foarte puțin, cu o speranță de viață redusă și cu grija plății taxelor și impozitelor împovărătoare, toate acestea în ciuda unei oarecare înviorări de după anul 1918, reflectată și în noile edificii publice: primăria, școala, căminul cultural, dispensarul etc.

Interesant ni se pare și conținutul celorlalte capitole care abordează aspecte precum: ocupațiile, condițiile de muncă, legislația, viața de cuplu, locuința (de la sat, de la oraș), igiena și sănătatea, școala și biserica, preocupările politice ale românilor, distracțiile și tabieturile. Trebuie menționat faptul că în România interbelică exista o clasă mijlocie (profesori, medici, funcționari, ofițeri, meseriași, negustori, mici proprietari de întreprinderi), clasă care a contribuit la dezvoltarea societății românești.

Lucrarea profesorului Ioan Scurtu, *Istoria civilizației românești*, se constituie ca un document important care se adresează atât specialiștilor istorici, cât și publicului larg interesat de aspectele vieții interbelice românești.

Gelu Culicea

(continuare din pag.11)

judecată lipsiți și cum tremură de-a nopții spaimă./ I-aș sfătui și le-aș arăta astfel ale Soartei/ Desfășurări viitoare: “Oameni de-a morții reci frică/ Încătușați, pentru ce să vă temeți de-a Styxului beznă./ Nume deșarte și hrană pentru poeți și primejdii/ A unei lumi plâsmuite/ Fie că trupul de para/ Rugului, ori de vechime va fi nimic, nu mai poate/ Nici un rău să mai sufere; dar scutit e de moarte/ Sufletul; el, părăsind locuința dintii, -n alte case/ Merge; trăiește-apoi fără sfârșit în acele lăcașuri. / Eu însumi îmi amintesc că am fost, în războiul cu Troia, / Euforb, al lui Panthous fiu, în al cărui piept lancea/ Grea a-implintat-o adinc al lui dușman, Atridul cel tânăr; / Nu de mult, în al lunonei sfânt templu, la Argos, unde-Abas/ A domnit, cunoscut-am scutul pe care în sfînga/ Îl purtam ; nimic nu pier, ci totul se schimbă./ Sufletul vieții umblă încoace și-ncolo, și pune, / Pe trupul ce-i plac, stăpînire; din fiare el trece-n/ Trup de om; iar în fiară, nu pier nicicînd; ca și ceara/ Moale își schimbă înfățișarea; dar fără-a rămîne/ Tot cum a fost, ea este tot ea, tot asemeni vă spun că/ Sufletul este același, dar trece în tot soiul de trupuri;...”¹⁶ Această formulă filozofică era comună epocii în creștere a trăit poetul, ea avea origini în filozofia lui Platon continuându-se apoi, într-o formă modificată, la neopitagoricieni.¹⁷

Ilustrarea literară a ceea ce credeau anticii că se întâmplă după moarte, continuă mai multe secole după Ovidius, până când va fi preluată și adaptată de noua credință cu aspirații universale, creștinismul.

Note:

¹ Eugen Cizek, *Istoria literaturii latine*, București, 1994, p. 254-255; Pierre Grimal, *Literatura latină*, traducere Mariana și Liviu Franga, București, 1997, p. 257-258.

² Jean Bayet, *Literatura latină*, traducere Gabriela Creția, București, 1972, p.399-404.

³ Anna Ferrari, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, traducere Dragoș Cojocaru, Emanuela Stoleriu, Dana Zămoșteanu, Iași, 2003, p. 509.

⁴ Publius Vergilius Maro, *Opere*, traducere Nicolae Ionel, București, 1997, p. 244-247.

⁵ *Ibidem*, p. 254-255.

⁶ *Ibidem*, p. 260-261.

⁷ P. Grimal, *op. cit.*, p. 218- 219.

⁸ Horațius, *Opera Omnia*, vol. I, traducere Traian Costa, București, 1980, p. 162-165.

⁹ Q. Horatius Flaccus, *op. cit.*, p. 194-195.

¹⁰ Tibul, *Elegii*, Cartea I, traducere Vasile Sav, București, 1988, p. 26-29; Propertiu, *Elegii*, Cartea a IV-a, traducere Vasile Sav, București, 1992, p. 214-215, 224-227.

¹¹ Ovidiu, *Arta iubirii*, traducere Maria – Valeria Petrescu, București, 1986, p. 122-123.

¹² *Idem*, *Metamorfoze*, traducere Ion Florescu, București, 1959, p. 88-89.

¹³ *Ibidem*, p. 199.

¹⁴ *Ibidem*, p. 200.

¹⁵ *Ibidem*, p. 209.

¹⁶ *Ibidem*, p. 372-303.

¹⁷ Erwin Rohde, *Psyché*, Paris, 1928, p. 479-491; Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie*, Iași, 1998, p. 122-127.

Angela-Anca Dobre

"Liber Chronicarum" (Nürnberg, 1493) - Incunabul din colecțiile Bibliotecii Județene "I. N. Roman"

BIBLION

ISSN 1221 - 8855

PUBLIȚIIE EDITATĂ DE FILIALA CONSTANȚA A ASOCIAȚIEI NAȚIONALE
A BIBLIOTECARILOR DIN BIBLIOTECILE PUBLICE DIN ROMÂNIA

COLECTIVUL REDACȚIONAL:

CORINA APOSTOLEANU, VANGHELE CULICEA, ADRIANA GHEORGHIU,
ELEONORA IOIL, LILIANA LAZIA, ȘTEFAN PLEȘOIANU.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ: AIDA POPOVICI